

Lapuan lukion opetussuunnitelma

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015 / Nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet / Määräys 60/011/201 / 27.10.2015 / Opetushallitus

Lukiokoulutuksen järjestäjä on lukiolain 11§:n mukaisesti hyväksynyt lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisen Lapuan lukion opetussuunnitelman.

Opetussuunnitelma otetaan käyttöön lukion aloittavilla opiskelijoilla 1.8.2016 lukien, ja käyttöönotto etenee vuosiluokka kerrallaan.

Sisällys

1. LAPUAN LUKIO – PERINTEIKÄS ETELÄ-POHJALAINEN OPPIKOULU	1
2. LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ, ARVOPERUSTA JA TOIMINTAKULTTUURI	1
2.1 Lukiokoulutuksen tehtävä	1
2.2 Lapuan lukion toiminta-ajatus	1
2.3 Lapuan lukion arvoperusta	1
2.4 Toimintakulttuuri	2
2.4.1 Toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin periaatteet	2
2.4.2 Toimintakulttuurin paikalliset painotukset	3
2.4.3 Toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi	4
3 OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN	6
3.1 Oppimiskäsitys	6
3.1.1 Yrittäjämäinen oppiminen ja toimintatapa	6
3.2 Opiskeluympäristöt ja -menetelmät	7
3.2.1 Opiskeluympäristöt	7
3.2.2 Opiskelumenetelmät	7
3.2.3 Etäopiskelu ja monimuoto-opetus	7
3.2.4 Itsenäinen opiskelu	8
3.3 Toimintakulttuuri	8
3.4 Opintojen rakenne	8
3.5 Koulutuksen järjestäjän hyväksymä lukion tuntijako 1.8.2016-	9
3.6 Kieliohjelma	10
3.7 Opetusjärjestelyt ja opiskelu lukiossa	10
3.8 Kurssikokeiden järjestäminen	11
3.9 Oppilaitosyhteistyö	11
4. OPISKELIJAN OHJAUS JA TUKEMINEN	11
4.1 Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö	11
4.2 Ohjaus	12
4.2.1 Lapuan lukion ohjaussuunnitelma	12
4.2.1.1 Ohjaustoiminta ja sen tavoitteet	12
4.2.1.2. Ohjaukseen liittyvien tehtävien ja työn jakautuminen	12
4.2.1.3 Ohjaus koulutuksen nivelvaiheissa	13
4.2.1.4 Yhteistyö keskeisten yhteistyökumppaneiden kanssa	14
4.2.1.5 Yhteistyö huoltajien kanssa	14
4.3 Oppimisen ja opiskelun tuki	14
4.3.1 Tuen tarve ja tarpeen arvioiminen	14
4.3.2 Tuen suunnittelu ja järjestäminen	14
4.3.3 Tarve erityisjärjestelyihin ylioppilastutkinnon kokeissa	15
4.4. Opiskeluhoolto	15
4.5. Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä	15
4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä	15
5 OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT	15
5.1 Opetuksen yleiset tavoitteet	15
5.2 Aihekokonaisuudet	15
5.3 Äidinkieli ja kirjallisuus	16
5.4 Toinen kotimainen kieli, ruotsi, A- ja B1-oppimäärät(pitkä ja keskipitkä oppimäärä)	17
5.4.1 Ruotsi, A-oppimäärä	18
5.4.2 Ruotsi, B1-oppimäärä	19
5.5 Vieraat kielet	20
5.5.1 Vieraskieli, englanti, A-oppimäärä	20

5.5.2 Vieraat kielet, espanja, ranska, saksa ja venäjä, B2- ja B3-oppimäärät	21
5.6 Matematiikka	24
5.6.1 Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus.....	24
5.6.2 Matematiikan pitkä oppimäärä.....	24
5.6.3 Matematiikan lyhyt oppimäärä.....	26
5.7 Biologia	26
5.8 Maantiede	28
5.9 Fysiikka	29
5.10 Kemia	31
5.11 Filosofia.....	32
5.12 Psykologia.....	33
5.13 Historia	35
5.14 Yhteiskuntaoppi	36
5.15 Uskonto(evankelis-luterilainen)	37
5.16 Elämäkatsomustieto	38
5.17 Terveystieto.....	38
5.18 Liikunta	39
5.19 Musiikki	41
5.20 Kuvataide.....	44
5.21 Opinto-ohjaus.....	45
5.22 Teemaopinnot	46
5.23 Lukiodiplomit.....	47
5.24 Taiteiden väliset kurssit	47
6 OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI	48
6.1 Arvioinnin tavoitteet.....	48
6.2 Kurssisuorituksen arviointi	49
6.2.1 Numeroarvosanat ja suoritusmerkinnät.....	49
6.2.2 Itsenäisesti suoritettu kurssi.....	49
6.2.3. Suullisen kielitaidon kurssien arviointi	49
6.2.4 Opinnoissa edistyminen	50
6.2.5 Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksi lukeminen.....	50
6.3 Oppiaineen oppimäärän arviointi	51
6.4 Lukion oppimäärän suoritus	51
6.5 Todistukset ja niihin merkittävät tiedot.....	51

1. LAPUAN LUKIO – PERINTEIKÄS ETELÄ-POHJALAINEN OPPIKOULU

Ensimmäiset Etelä-Pohjanmaan oppikoulut olivat ruotsinkielisiä Pohjanlahden rannikkokaupunkien kouluja. Maakunnan ensimmäinen suomenkielinen oppikoulu Vaasan Suomalainen Lyseo aloitti toimintansa läänin pääkaupungissa vuonna 1880. Sen rinnalle perustettiin vuonna 1891 tyttöjä varten oma oppikoulu, Vaasan Suomalainen Tyttökoulu. Vaasan läänin suomenkielisen maaseudun kouluolot helpottuivat vasta vuonna 1904, kun Lapuulle perustettiin yksityisestä aloitteesta Yhdysvalloista saadun esikuvan mukaisesti tytöille ja pojille tarkoitettu yhteiskoulu, Lapuan yhteiskoulu. Tämän jälkeen Kristiinankaupunki sai oman suomenkielisen yhteiskoulunsa vuonna 1906 ja Seinäjoki vuonna 1913.

Lapuan yhteiskoulun keskeisiä perustajia olivat kirkkoherra Wilhelmi Malmivaara, pastori Emil Sarparanta ja kruununvouti Bruno Vikman. Lapuan koulutustilanne parani vielä entisestäänkin vuonna 1915, kun paikkakunnan yhteiskoulu sai rinnalleen maatalous-aineiden opetukseen erikoistuneen maanviljelyslyseon, joka vuonna 1926 yhdistettiin Lapuan yhteiskouluun luonnontieteellisesti-taloudellisena linjana. Syyskuun 1952 alussa Lapuan yhteiskoulu muuttui valtion oppikouluksi, Lapuan yhteislyseoksi. Tämän rinnalla oppikouluopetusta Lapualla antoivat Lapuan keskikoulu vuosina 1959 - 1964, sittemmin nimellä Kiviristin yhteiskoulu vuodesta 1964 alkaen, sekä Tiistenjoen yhteiskoulu vuosina 1962 -1974. Peruskoulujärjestelmään siirryttäessä lapualaiset oppikoulut sulautettiin vuonna 1974 yhdeksi kouluksi, Lapuan lukioksi (lukiokoulutuksen järjestämislupa 19.12.1974), jonka ylläpitäjänä on Lapuan kaupunki. Nykyään Lapuan lukio on opiskelijamäärältään yksi suurimmista Etelä-Pohjanmaan lukioista ja valtakunnallisesti tarkasteltuna keskisuuri lukio.

2. LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ, ARVOPERUSTA JA TOIMINTAKULTTUURI

2.1 Lukiokoulutuksen tehtävä

Lapuan lukio on yleissivistävä, ylioppilastutkintoon johtava ja jatko-opintoihin yliopistossa, korkeakoulussa, ammattikorkeakoulussa tai lukion oppimäärään perustuvassa ammatillisessa koulutuksessa valmentava toisen asteen oppilaitos.

Lapuan lukion tehtävänä on tarjota monipuolisesti painotettua lukiokoulutusta. Opetuksen järjestämisessä ja ohjauksessa pyritään siihen, että opiskelijoiden kurssivalinnat toteutuvat mahdollisimman laajasti, lukio-opinnot suoritetaan pääosin kolmessa vuodessa ja että kaikki opiskelijat suorittavat ylioppilastutkinnon säädetyssä ajassa.

Päivittäisen koulutyön sujumisesta pitävät huolen lukion rehtori, opetus- ja muu henkilöstö, opiskeluhuoltoryhmä sekä opiskelijakunnan edustajana opiskelijakunnan hallitus.

2.2 Lapuan lukion toiminta-ajatus

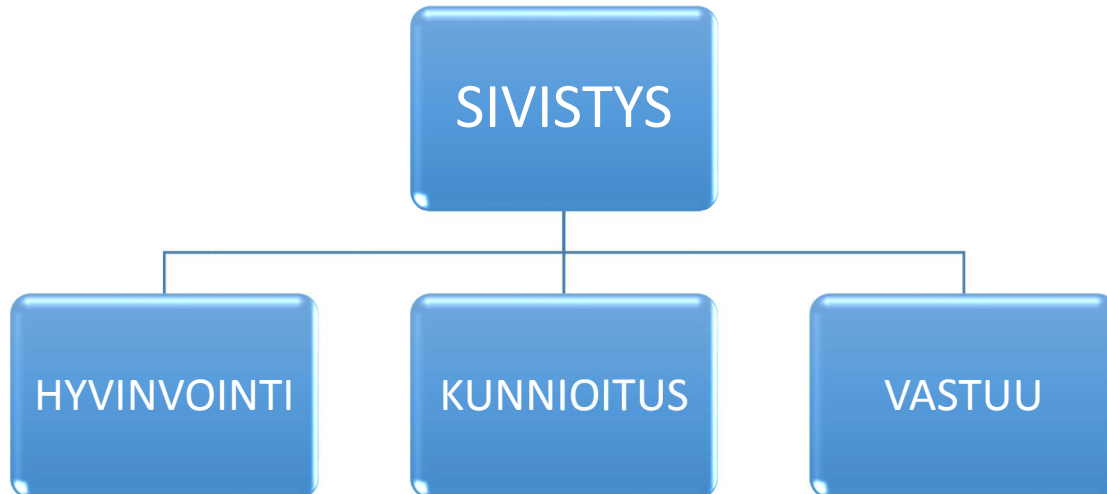
Lapuan lukio on laadukas yleislukio, jonka tavoitteena on antaa mahdollisuus nykyaikaiseen opiskeluun modernissa kouluympäristössä ja erinomaiset valmiudet jatko-opintoihin. Monipuolisen kurssivalikoiman ja yksilöllisen ohjauksen avulla pyritään auttamaan nuorta löytämään oma paikkansa maailmassa. Turvallinen, nykyaikainen oppimisympäristö tukee opiskelija- ja ilmiölähtöistä oppimista. Opiskelijakuntaa osallistamalla koulun toimintaan pyritään lisäämään suvaitsevaisuutta ja yhteisöllisyyttä. Keskeisenä tavoitteena on saada nuori kasvamaan ajattelevaksi, sivistyneeksi aikuiseksi.

2.3 Lapuan lukion arvoperusta

Lukiokoulutuksen yksi keskeinen tehtävä on ohjata aikuistuvan nuoren arvomaailman kehittymistä. Lukion henkilöstön on työssään opiskelijoiden kanssa ilmaistava selkeästi mitkä ovat kouluyhteisön yhteisiä arvoja.

Lapuan lukion arvotyöskentelyyn osallistuivat sekä lukion henkilökunta että opiskelijat huoltajineen. Henkilökunta kävi kaksivaiheisen arvokeskustelun ja opiskelijoille huoltajineen teetettiin sähköinen kysely arvoista ja toimintakulttuurista. Lopuksi tärkeimmiksi koetut arvot koottiin yhteen.

Kuva 1: Lapuan lukion arvoperusta

Lapuan lukion arvoperusta toteutuu lukion toimintakulttuurissa, kaikkien oppiaineiden opetuksessa ja työskentelyn organisoinnissa. Arvoperustaa voidaan lukuvuosittain päätettävällä tavalla syventää esimerkiksi lukion opetussuunnitelman perusteissa kuvattujen aihekokonaisuuksien avulla. Lisäksi arvoja voidaan käsitellä vanhempainilloissa ja opiskelijakunnassa. Toteutumista arvioidaan lukuvuoden päätteeksi. Arviointitavasta päättävät rehtori ja henkilökunta opiskelijakuntaa kuultuaan.

2.4 Toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on käytännön tulkinta lukion opetus- ja kasvatustehtävästä. Se tulee näkyväksi yhteisön kaikessa toiminnassa ja sen jäsenten tavassa kohdata toinen toisensa. Toimintakulttuurin perustana ovat voimassa oleva lukiokoulutuksen lainsäädäntö sekä oman koulun toimintaa ohjaavat järjestyssäännöt.

2.4.1 Toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin periaatteet

Toimintakulttuuria kehitetään yhdessä lukion koko henkilöstön, opiskelijoiden, huoltajien ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Kehittäminen perustuu avoimeen vuorovaikutukseen ja tiedottamiseen. Aloitteen toimintakulttuurin kehittämiseksi voi tehdä kuka tahansa koulu yhteisön jäsen tai yhteistyökumppani.

Toimintakulttuuria tarkennetaan ja toiminnan lukuvuosikohtaisista painotuksista päätetään lukioasetuksen (810/1998) 3 §:n mukaisessa vuosittaisessa suunnitelmassa.

Toimintakulttuuria arvioidaan lukuvuoden päätteeksi. Toimintakulttuuria arviotaessa arvioidaan tavoitellun ja toteutuneen toimintakulttuurin yhtäpitävyyttä. Arviointitavasta päättävät rehtori ja henkilökunta opiskelijakuntaa kuultuaan.

Lapuan lukion arvoperusta ja toimintakulttuuri	
Arvot	Toimintakulttuuri
Hyvinvointi	Päivittäinen koulutyö <ul style="list-style-type: none"> - järjestetään teemapäiviä ja – viikkoja, koulun yhteisiä juhlia ja muita tapahtumia - ylläpidetään ja edellytetään työrauhaa Tukitoimet <ul style="list-style-type: none"> - ennaltaehkäistään kiusaamista - puututaan ongelmiin mahdollisimman varhain - toteutetaan yksilöllistä opiskelijahuoltoa Opiskelumotivaatio <ul style="list-style-type: none"> - edistetään terveitä elämäntapoja - tuetaan opiskelijan uskoa omiin kykyihinsä - rohkaistaan yrittämään, onnistumaan ja oppimaan epäonnistumisista - ylläpidetään hyvää ilmapiiriä ja koulun me-henkeä
Kunnioitus	<ul style="list-style-type: none"> - kohdellaan kaikkia samanarvoisina ja kunnioitetaan toinen toistamme

	<ul style="list-style-type: none"> - lisätään eri kulttuurien tuntemusta ja kehitetään koulun kansainvälisyyttä - noudatetaan hyviä käytöstapoja - suhtaudutaan vastuullisesti toimintaympäristöön - tehdään yhteistyötä eri oppiaineiden välillä - toimitaan suvaitsevaisesti ja moniarvoisuutta kunnioittaen työskennellään vaihtelevissa ryhmissä
Vastuu	<ul style="list-style-type: none"> - lisätään omatoimisen opiskelun osuutta - ohjataan ottamaan vastuu omasta ja toisen oppimisesta ja omista ratkaisuista - otetaan opiskelijakunta mukaan koulun kehittämistyöhön - toimitaan koulun ohjeiden ja sääntöjen mukaan - sitoudutaan opintoihin - tuetaan omien vahvuuksien löytämisessä ja tavoitteiden asettelussa - tutustutaan jatko-opintojen ja työelämän vaatimuksiin

2.4.2 Toimintakulttuurin paikalliset painotukset

Paikalliset painotukset vaihtelevat lukuvuosittain ja erityispainotukset (esim. yhteistyöprojektit tms.) vahvistetaan vuosisuunnitelmassa.

Lapuan ja lähialueen	Toimintamuoto	Mahdolliset yhteistyökumppanit
luonto ja ympäristö	Käytetään oppimisympäristönä lapualaisia luontokohteita kuten Simpsiö, Lapuanjoki, Alajoen peltolakeus ja Löyhinkineva.	Lapuan liikuntatoimi Lapuan ympäristöyhdistys
historia	Nostetaan esiin paikallista historiaa jolla on laajempaa merkitystä: Suomen sota, herätysliikkeet, vuoden 1918 sota, Lapuan liike, Patruunatehtaan historia.	Lapuan kulttuuritoimi
kieliolosuhteet ja kansainvälinen toiminta	Huomioidaan ruotsinkielinen rannikkoseutu ja kansainvälistä kauppaa käyvät yritykset.	Pohjola-Norden ja muut paikalliset ystävyysseurat Paikalliset Lions ja Rotary-klubit Lapuan nuorisotoimi Sedu Lapua
elinkeinoelämä	Perehdytään lapualaiseen maatalouteen, teollisuuteen ja palveluihin esimerkiksi vierailukäyntien ja TET-jaksojen avulla.	Paikalliset yritykset ja elinkeinoelämän järjestöt Kaupungin elinkeinotoimi ja palvelutuotanto.
kulttuurielämä ja kulttuuriperintö	Huomioidaan rakennusperintö, murre, musiikki- ja taide-elämä sekä hengellinen elämä.	Lapuan taidemuseo Lapuan musiikkiopisto Lapuan kulttuuritoimi Lapua-seura Lapualaiset seurakunnat

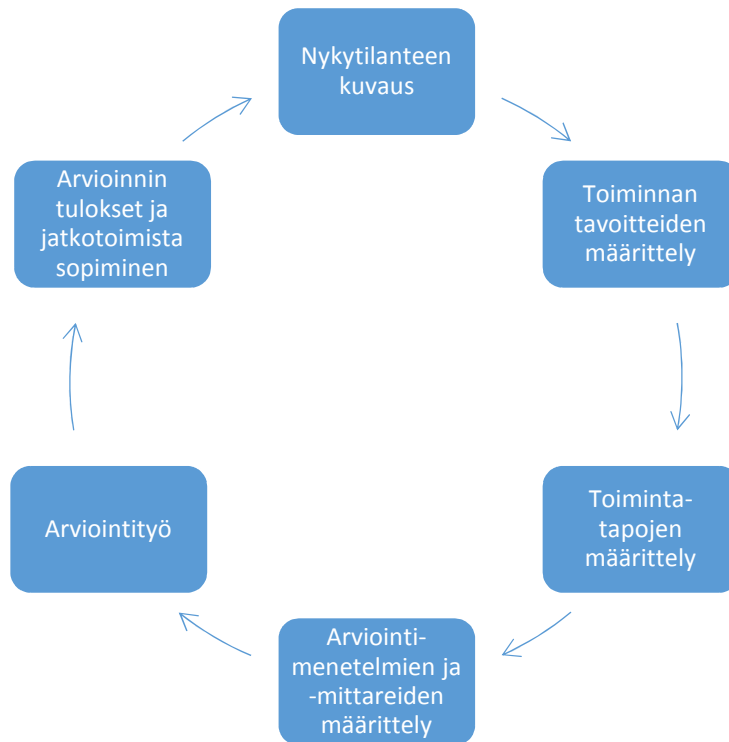
2.4.3 Toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi

Lukiolain mukaan *koulutuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen oman toimintansa arviointiin. Tämän arvioinnin tarkoituksena on turvata lukiolain tarkoituksen toteuttamista sekä tukea koulutuksen kehittämistä ja parantaa oppimisen edellytyksiä.* (LL 16§)

Arvioinnin periaatteet

Jokainen lukioyhteisön jäsen arvioi omaa toimintaansa ja pyrkii kehittämään sitä. Tämän lisäksi toteutetaan koko koulun toimintaa koskevaa arviointia. Arvioinnissa ovat mukana opettajat, koulun muu henkilökunta, opiskelijat ja vanhemmat. Tarvittaessa arvioinnissa ovat mukana myös lukiokoulutuksen tärkeimmät yhteistyökumppanit.

Kuva 2: Arvioinnin vaiheet

Arvioinnin kohteet, tavoitteet, toimintatavat ja arviointimenetelmät

Arviointikohte	Tavoite	Toiminta	Arviointimenetelmä ja/tai -mittari
Oppiminen ja opetus	<ul style="list-style-type: none"> - tuloksellinen ja motivoiva opetus - opiskelutaitojen kehittäminen - hyvät valmiudet jatko-opintoihin ja ammatinvalintaan - laaja valinnaisuus 	<ul style="list-style-type: none"> - kehitetään opetussuunnitelmaa ja työskentelytapoja - kehitetään opinto-ohjausta ja opiskelun tukitoimia - valinnaisuuden mahdollistava tuntikehys 	<ul style="list-style-type: none"> - opiskelijoilta kerätty kurssikohtainen palaute - ylioppilaskirjoitusten tulokset - opiskelijoiden sijoittuminen jatko-opintoihin - päättötodistusta vaille jääneiden ja opinnot keskeyttäneiden määrä

Kasvatus	<ul style="list-style-type: none"> - opiskelijoista kehittyä itsenäisiä, yhteistyökykyisiä ja toisia kunnioittavia vastuullisia aikuisia - opiskelijoilla on myönteinen maailmankuva, terve itsetunto ja hyvä käytös - opiskelijoilla on hyvä fyysinen ja psyykinen terveys - koulussa viihdytään 	<ul style="list-style-type: none"> - teemapäivät, juhlat, päivänavaukset - keskustelut opiskelijoiden ja huoltajien kanssa - opinto-ohjaus - henkilökunta aikuisen ja hyvän käytöksen mallina 	<ul style="list-style-type: none"> - kouluterveyskyselyt - kouluviihtyvyysskyselyt - myöhästelyt ja poissaolojen määrä
Henkilöstö	<ul style="list-style-type: none"> - ylläpitää ja kehittää henkilökunnan ammattitaitoa, motivaatiota sekä fyysistä ja psyykkistä terveyttä - mahdollisuus täydennyskoulutukseen 	<ul style="list-style-type: none"> - avoin, kannustava ja luottamuksellinen työilmapiiri - mahdollisuus vaikuttaa työyhteisön asioihin - tiedotetaan koulutustarjonnasta - kannustetaan hakeutumaan koulutukseen - jaetaan koulutuksista saatuja ideoita ja materiaaleja 	<ul style="list-style-type: none"> - koko työyhteisön yhteiset keskustelut - yhteiset tapahtumat - kehityskeskustelut - työhyvinvointikyselyt - sairaspöissaolojen määrä
Oppimis-ympäristö	<ul style="list-style-type: none"> - ergonominen esteettinen, käytännöllinen, nykyaikainen, toimiva, turvallinen ja viihtyisä työympäristö, joka tukee oppimisen ja opetuksen tavoitteiden saavuttamista - nykyaikainen opetusvälineistö 	<ul style="list-style-type: none"> - uuden koulurakennuksen suunnittelu ja rakentaminen - hankitaan opetusvälineistöä investointisuunnitelmaan varatuilla määrärahoilla 	<ul style="list-style-type: none"> - verrataan Lapuan lukion oppimisympäristöä ja välineistöä muihin lukioihin
Taloudellisuus	<ul style="list-style-type: none"> - toiminta on taloudellista, ts. pysytään annetuissa menokehyksissä 	<ul style="list-style-type: none"> - hyödynnetään käytettävissä olevat resurssit tehokkaasti 	<ul style="list-style-type: none"> - käyttötalouden toteutumisen seuraaminen kuukausittain - talouden osavuosisikatsaukset - tilinpäätös

3 OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Oppimiskäsitys

Opiskelija on oman oppimisprosessinsa pääroolissa. Koulu yhteisön jäsenen tehtävänä on ohjata, kannustaa ja tukea opiskelijaa, tarjota myönteisiä oppimiskokemuksia sekä arvioida opiskelijan osaamista ja antaa siitä palautetta. Tavoitteena on, että opiskelija oppii hyödyntämään saamaansa palautetta ja pystyy sen avulla kehittymään oppijana sekä kehittämään omia opiskelutaitojaan. Hän oppii analysoimaan hankkimaansa tietoa ja soveltamaan sitä. Hän oppii myös toimimaan avoimessa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Samoin hän oppii, että oppimisessa keskeistä on oma aktiivinen toiminta ja että oppimista tapahtuu myös erehdyksen kautta.

3.1.1 Yrittäjämäinen oppiminen ja toimintatapa

Eteläpohjalaisessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2016) yrittäjämäinen oppiminen ja toimintatapa ovat opetussuunnitelman yksi painotusalue. Lukion opetussuunnitelmatyön ohjausryhmä päätti nostaa yrittäjämäisen oppimisen ja toimintatavan myös osaksi lukiokoulutuksen opetussuunnitelmaa.

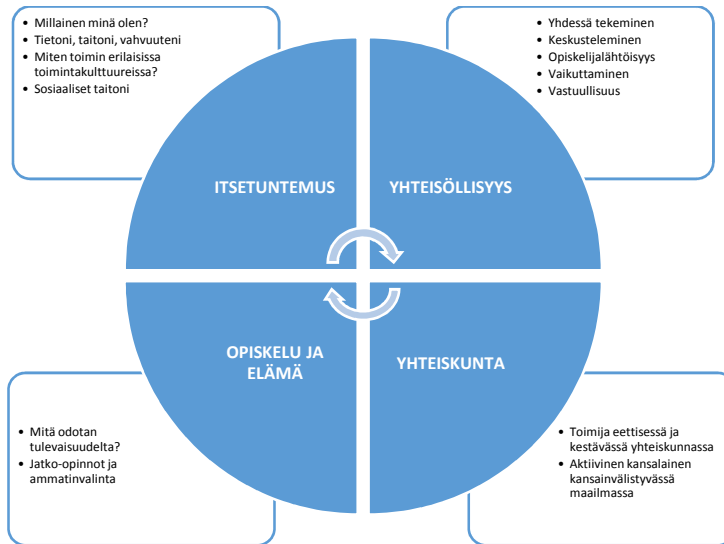
Eteläpohjalaisen perusopetuksen opetussuunnitelman (2016) mukaan yrittäjämäinen oppiminen lähtee omasta itsestä ja elämän eri osa-alueista. Opettajan rooli on yhä enemmän keskittynyt ohjaamiseen ja valmentamiseen ja oppilas ottaa vastuun omista tekemisistään. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa yrittäjämäistä toimintatapaa kuvataan seuraavasti:

Mitä yrittäjämäinen toimintatapa on?

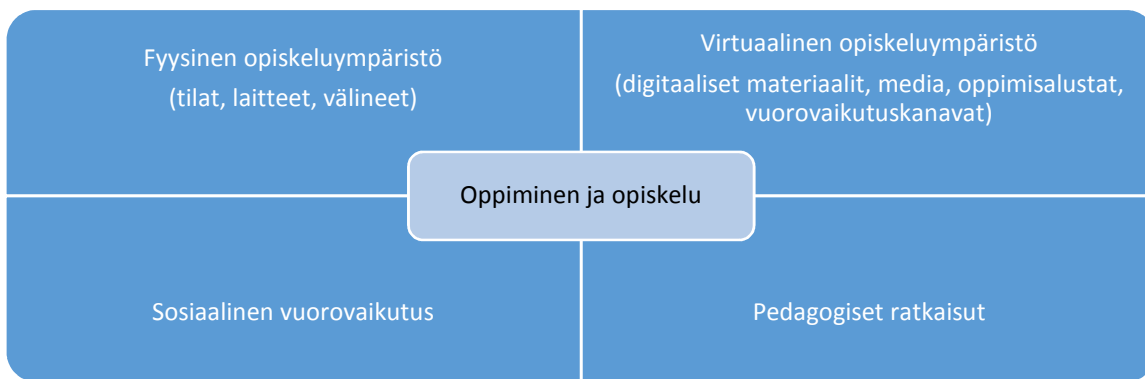
©Yrittäjämäinen toimintatapa – tiimi (Eteläpohjalainen perusopetuksen opetussuunnitelma 2016)

Lukiossa yrittäjämäinen toimintatapa on muun muassa oikeaa asennetta, päättäväisyyttä, vastuunkantoa, innovatiivisuutta, tulevaisuussuuntautuneisuutta ja kykyä toimia ja tehdä valintoja. Tähän kaikkeen lukio haluaa esimerkillään ohjata nuoria.

3.2 Opiskelu ympäristöt ja -menetelmät

3.2.1 Opiskelu ympäristöt

Lapuan lukiolle suunnitellaan ja rakennetaan lähivuosina uudet tilat. Tavoitteena on, että suunnittelun ja rakentamisen lähtökohdaksi otetaan opetussuunnitelman perusteiden kuvaus opiskelu ympäristöistä. Tavoitteena on myös, että muunneltavien tilojen ja kokeellisen oppimisen ympäristöillä luodaan mahdollisuus tutkivaan ja luovaan oppimiseen. *Opiskelu ympäristöjä koskeva paikallisen opetussuunnitelman luku päivitetään tilojen valmistuttua.* Lapuan lukion toiminnassa hyödynnetään muiden tahojen tarjoamia opiskelu ympäristöjä monin tavoin (vrt. luku 2.4.2.) ja tieto- ja viestintäteknologian avulla toimintaympäristö laajenee entisestään (vrt. TVT-strategia).

3.2.2 Opiskelumenetelmät

Opiskelumenetelmien valinnassa keskeistä on, että työtavat ovat vaihtelevia ja opiskelijoiden yksilölliset erot huomioivia. Työtapoja vaihtelemalla rohkaistaan opiskelijoita työskentelemään ennakkoluulottomasti erilaisissa ryhmissä ja siten kehittämään vuorovaikutustaitojaan. Tavoitteena on, että opiskelumenetelmät valitaan niin, että ne sekä tarjoavat riittävästi haastetta lahjakkaammille että tukevat tuen tarpeessa olevia opiskelijoita. Opiskelumenetelmiä kuvataan tarkemmin opetussuunnitelman ainekohtaisissa luvuissa. Digitaalisten opiskelu ympäristöjen, oppimateriaalien ja työvälineiden hyödyntäminen kuvataan puolestaan tarkemmin opetussuunnitelman liitteenä olevassa tieto- ja viestintäteknologian strategiassa.

Lapuan lukiossa opiskelijat vastaavat itse henkilökohtaiseen opiskelukäyttöön tarkoitettujen työvälineiden, laitteiden ja materiaalien hankinnasta.

3.2.3 Etäopiskelu ja monimuoto-opetus

Opetussuunnitelman ainekohtaisissa luvuissa määritellään tarkemmin ne kurssit, joissa lähiopiskelun vaihtoehtona on joko etä- tai monimuoto-opetus. Lapuan lukion opiskelijan opintoihin voidaan lukea hyväksi myös muiden oppilaitosten etä- ja monimuoto-opiskeluna suoritettuja kursseja. Päätöksen hyväksi lukemisesta tekee rehtori.

3.2.4 Itsenäinen opiskelu

Lukioasetuksen mukaan *osa opinnoista voidaan edellyttää opiskeltavaksi itsenäisesti ja opiskelijalle voidaan hakemuksesta myöntää lupa suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta*(LA 1998/810 4§).

Opetussuunnitelman ainekohtaisissa luvuissa määritellään tarkemmin ne kurssien osat tai kokonaiset kurssit, jotka edellytetään opiskeltavaksi itsenäisesti.

Jos opiskelija haluaa suorittaa jonkun kurssin itsenäisesti, hän hakee siihen kirjallisesti lupaa ko. aineen opettajalta. Kurssin itsenäiseen suorittamiseen on oltava pätevä syy, koska lähiopetukseen osallistuminen on aina ensisijainen opiskelun muoto. Ennen luvan myöntämistä/epäämistä opettaja arvioi opiskelijan edellytykset suorittaa kyseessä oleva kurssi opetukseen osallistumatta sekä opiskelijan ohjauksen ja tuen tarpeen. Itsenäisesti suoritettava kurssi voidaan sopia suoritettavaksi esim. tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntävänä etä- tai monimuoto-opiskeluna. Opiskelija suorittaa opettajan määräämät tehtävät ja osallistuu mahdolliseen kurssikokeeseen. Itsenäisesti suoritettavan kurssin arvioinnissa noudatetaan opetussuunnitelmassa vahvistettuja arvioinnin periaatteita joiden mukaan itsenäisesti suoritettavasta kurssista edellytetään hyväksytty arvosana(LOPS perusteet 2015, luku 6.2.2.). Saadakseen itsenäisestä kurssista hyväksytyt arvosanan opiskelijan on suoritettava sekä hänelle määrätyt tehtävät että mahdollinen kurssikoe hyväksytysti. Opetussuunnitelman ainekohtaisissa luvuissa on itsenäistä suorittamista koskevia suosituksia ja rajoituksia. Eri oppiaineiden johdantokursseja ja kertauskursseja ei voi suorittaa itsenäisesti.

3.3 Toimintakulttuuri

Lapuan lukion toimintakulttuuri on kuvattu luvussa 2.4.

3.4 Opintojen rakenne

Lapuan lukion tuntijakoon sisältyy pakollisia kursseja, valtakunnallisia ja koulukohtaisia syventäviä kursseja sekä valtakunnallisia ja koulukohtaisia soveltavia kursseja. Kurssien jakautuminen eri aineisiin käy ilmi tuntijakotaulukosta(luku 3.5.). Kurssien nimet ja kurssikuvaukset löytyvät opetussuunnitelman ainekohtaisista luvuista.

Opetussuunnitelman ainekohtaisissa luvuissa määritellään kunkin oppiaineen kurssien suoritusjärjestys.

Lapuan lukion opiskelija voi sisällyttää opintoihinsa muun koulutuksen järjestäjän tarjoamia ammatillisia opintoja tai muita lukion tehtävään soveltuvia opintoja. Opiskelija, joka siirtyy muusta oppilaitoksesta Lapuan lukioon, voi sisällyttää lukion oppimäärään muualla suorittamia opintoja. Kummassakin tapauksessa asiasta päättää rehtori(LOPS perusteet 2015, luku 6.2.5 Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksi lukeminen).

3.5 Koulutuksen järjestäjän hyväksymä lukion tuntijako 1.8.2016-(Sivla 18.2.2016 §4)

Oppiaine	Pakolliset kurssit	Valta-kunnalliset syventävät kurssit	Koulu kohtaiset syventävät kurssit	Valta-kunnalliset soveltavat kurssit	Koulu kohtaiset soveltavat kurssit	Yhteensä
Äidinkieli ja kirjallisuus Suomen kieli ja kirjallisuus – oppimäärä	6	3	2		2	13
Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä	6	3				9
Ruotsi, A-oppimäärä	6	2	2			10
Ruotsi, B1-oppimäärä	5	2	2		1	10
Englanti, A-oppimäärä	6	2	2		2	12
Vieraat kielet, B2-oppimäärä ranska, saksa, venäjä		8+8+8	1+1+1			27
Vieraat kielet, B3-oppimäärä espanja, ranska, saksa, venäjä		8+8+8+8	1+1+1+1			36
Matematiikka, yhteinen opintokokonaisuus	1					1
Matematiikka, lyhyt oppimäärä	5	2	1			8
Matematiikka, pitkä oppimäärä	9	3	2		1	15
Biologia	2	3	1		2	8
Maantiede	1	3	1			5
Fysiikka	1	6	1		2	10
Kemia	1	4	1		1	7
Filosofia	2	2			1	5
Psykologia	1	4	3			8
Historia	3	3	1			7
Yhteiskuntaoppi	3	1			1	5
Uskonto	2	4	1		3	10
Elämäkatsomustieto	2	4				6
Terveystieto	1	2	1			4
Liikunta	2	3	4	1	1	11
Musiikki	1-2	2	3	1	2	10
Kuvataide	1-2	2	3	1		8
Opinto-ohjaus	2	0			4	6
Teemaopinnot		3				3
Taiteiden väliset kurssit				3		3
Yhteensä	tarjolla 71 opiskeltava 47 / 52	tarjolla 119 opiskeltava ≥10	tarjolla 38	tarjolla 6	tarjolla 23	tarjolla 257 opiskeltava ≥75

3.6 Kieliohjelma

Lapuan kaupungin perusopetuksen ja lukion kieliohjelma 1.8.2016 alkaen (Sivla 16.12.2015 §8)

Oppimäärä	Kieli	Lisätiedot
A-kieli A1	englanti	Voidaan aloittaa alkuopetuksessa kielirikasteisena opetuksena Aloitetaan kaikille yhteisenä ja pakollisena kielenä viimeistään perusopetuksen 3. vuosiluokalla.
B-kieli B1	ruotsi	Aloitetaan kaikille yhteisenä ja pakollisena kielenä perusopetuksen 6. vuosiluokalla.
Valinnainen B-kieli B2	ranska saksa	Perusopetuksen 8. vuosiluokalla alkava ja 9. vuosiluokalla jatkuva valinnainen kieli.

Perusopetuksen 8. vuosiluokalla alkava valinnaisen B2-kielen opiskelu jatkuu 9. vuosiluokalla. B2-kielen tunnit sisältyvät valinnaisaineiden tuntimäärään. Alkavan B2-kielen ryhmän vähimmäiskoko on harkinnanvarainen ja voi vaihdella lukuvuosittain. B2-kielen opiskelun aloittaneella oppilaalla on oikeus saada opetusta mainitun vaatimustason mukaisesti perusopetuksen loppuun saakka. Kielen opiskelun lopettaminen tai kielen vaihtaminen on mahdollista vain erittäin painavasta syystä.

Lapuan kaupungin perusopetuksessa aloitettujen kielten opiskelua voi jatkaa oman kunnan lukiossa ja heillä on oikeus saada opetusta mainitun vaatimustason mukaisesti lukion loppuun saakka.

Lapuan lukion kieliohjelma 1.8.2016 alkaen

Oppimäärä	Kieli	Lisätiedot
A-kieli A1	englanti	Perusopetuksessa aloitettu kieli
A-kieli A2	ruotsi	Perusopetuksessa aloitettu kieli <ul style="list-style-type: none"> mahdollinen kunnes viimeiset Lapuan perusopetuksessa aloittaneet A2-ruotsin opiskelijat päättävät lukio-opintonsa
B-kieli B1	ruotsi	Perusopetuksessa aloitettu kieli
Valinnainen B-kieli B2	ranska saksa	Perusopetuksessa aloitettu kieli
Valinnainen B-kieli B3	espanja ranska saksa venäjä	Lukiossa alkava valinnainen kieli

B3-kielen aloittaneella oppilaalla on oikeus saada opetusta mainitun vaatimustason mukaisesti lukion loppuun saakka.

3.7 Opetusjärjestelyt ja opiskelu lukiossa

Lapuan lukio on luokaton, kurssimuotoinen lukio, jossa noudatetaan viisijaksojärjestelmää. Kurssien opetus tapahtuu keskitetysti eli siten, että yksittäinen kurssi opiskellaan yhden jakson aikana. Vuosisuunnitelmassa määritellään hajautetusti toteutettavat kurssit.

Opiskelijat on jaettu ohjausryhmiin ja opinnoissaan he voivat edetä varsin vapaasti. Etenemistä ohjaavat ainekohtaisissa opetussuunnitelmissa annetut kurssien suoritusjärjestystä koskevat suositukset. Opiskelijat tekevät uuden lukuvuoden kurssivalintansa edellisenä keväänä. Valintojen pohjalta laaditaan kurssitarjotin, josta ilmenevät lukuvuoden aikana opettavat kurssit ja niiden ajankohdat. Kurssitarjottimen ja omien valintojensa pohjalta opiskelijat laativat itselleen lukuvuoden opinto-ohjelman. Tätä lukuvuoden alussa tehtyä opinto-ohjelmaa opiskelija voi tarvittaessa muuttaa lukuvuoden aikana. Opinto-ohjelman isommissa muutoksissa (esim. oppimäärän vaihdokset, opintoajan pidentäminen) tulee käännyä opinto-ohjaajan puoleen.

Opiskelu-aika lukiossa on 2-4 vuotta. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni suorittaisi lukion oppimäärän kolmessa vuodessa. Rehtori voi perustellusta syystä myöntää pidennystä opiskelu-aikaan. Lukion oppimäärä katsotaan suoritetuksi, kun opiskelija on suorittanut hyväksytysti oppiaineiden oppimäärät ja hänen kokonaiskurssimääränsä on vähintään 75. Lukion oppimäärän suoritusta ja arviointia selvitetään tarkemmin luvussa 6.

3.8 Kurssikokeiden järjestäminen

Kurssikokeet järjestetään pääosin kunkin jakson lopulla koeviikon aikana. Koeviikolla noudatetaan poikkeavaa työjärjestystä. Kurssikokeet voidaan vuosisuunnitelmassa vahvistaa pidettäväksi muullakin tavalla kuin koeviikkoon keskitetysti. Hylättyjen kurssien uusintakokeita järjestetään kurssiarviointien valmistuttua. Opiskelijalla on mahdollisuus yrittää korottaa myös hyväksytysti suorittamaansa kurssia. Tämä voi tapahtua joko osallistumalla uudelleen kurssin opetukseen, suorittamalla kurssi itsenäisesti tai osallistumalla pelkästään uusintakuulusteluun. Hyväksytyin kurssin uusimisesta ja uusimistavasta on aina neuvoteltava opettajan kanssa. Koeviikkoon liittyvistä yksityiskohdista sekä uusintakoepäivistä päätetään vuosisuunnitelmassa.

3.9 Oppilaitosyhteistyö

Lapuan lukio on mukana toisen asteen oppilaitosten Opinlakeus-oppilaitosverkostossa. Verkostoon kuuluvat Etelä-Pohjanmaan alueen lukiot, ammatilliset oppilaitokset, aikuiskoulutusorganisaatiot sekä kansanopistot. Toiminta on jaettu viiteen yhteistoiminta-alueeseen. Yhteistyötä tehdään aktiivisesti alueen korkeakoulujen, yrittäjäjärjestöjen sekä perusasteen oppilaitosten kanssa ja verkosto tarjoaa laajemmat opiskelumahdollisuudet alueen oppilaitosten opiskelijoille. Opinlakeus-verkostoa hallinnoi Seinäjoen koulutuskuntayhtymä ja verkostoon kuulumisen perustuu sopimukseen, jonka Lapuan kaupunki on tehnyt yhdessä muiden verkoston jäsenten kanssa. Oppilaitosyhteistyön periaatteet kuvataan sopimuksessa.

Osana Opinlakeus-oppilaitosverkoston toimintaa Lapuan lukio tekee yhteistyötä Sedu Lapuan kanssa ns. kaksoistutkinnon järjestämisessä. Ammatilliset opinnot järjestää Sedu Lapua ja yhdistelmäopintoihin kuuluvat lukio-opinnot Lapuan lukio. Lapuan kaupunki on tehnyt yhteistyötä koskevan sopimuksen Seinäjoen koulutuskuntayhtymän kanssa. Oppilaitosyhteistyön periaatteet kuvataan sopimuksessa. Opintojen käytännön järjestelyistä sovitaan vuotuisissa yhteistyöpalaverissa.

4. OPISKELIJAN OHJAUS JA TUKEMINEN

4.1 Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö

Opetus- ja kasvatustyössään Lapuan lukio tukee kotien kasvatustyötä. Kodin ja koulun yhteistyö perustuu avoimeen ja yhdenvertaiseen vuorovaikutukseen sekä keskinäiseen kunnioitukseen. Lukion henkilökunta rehtorin johdolla vastaa yhteistyön suunnittelusta, toteuttamisesta ja kehittämisestä. Vuosisuunnitelmaan kirjataan kodin ja koulun yhteistyön keskeiset asiat.

Lukiolain 14§ mukaan lukio-opetus on pääsääntöisesti julkista mistä johtuen opiskelijoiden huoltajat voivat halutessaan seurata opetusta ja opiskelua Lapuan lukiossa. Huoltajia kannustetaan ottamaan yhteyttä kouluun aina tarvittaessa. Yhteydenpidosta koteihin ja yhteistyöstä kotien kanssa vastaavat koulun osalta ensisijaisesti ryhmänohjaajat. Ryhmänohjaajien vastuulla ovat mm. yleiset koko ohjausryhmää koskevat asiat sekä yksilöä koskeva viestintä. Tarvittaessa opinto-ohjaaja, erityisopettaja, terveydenhoitaja tai kuraattori ottavat yhteyttä opiskelijan huoltajiin omaan erityisalaansa liittyvissä asioissa tai huoltajat voivat olla heihin yhteydessä.

Yhteistyö huoltajien ja kotien kanssa kuuluu lukion toimintakulttuuriin, ja se jatkuu opiskelijan koko lukio-opiskelun ajan. Opiskelijan yksilölliset edellytykset ja tarpeet ohjaavat yhteistyön toteutusta. Kun opiskelija tulee täysi-ikäiseksi, huoltajien rooli opiskelijan opintoihin liittyvissä asioissa vähenee ja opiskelijan oma vastuunotto opintojen etenemisestä korostuu entisestään. Täysi-ikäinen opiskelija voi itse määrittellä, kuinka laajasti hänen huoltajilleen voidaan kertoa opintoihin liittyvistä asioista.

Yhteydenpito huoltajien kanssa ja tiedottaminen tapahtuvat pääsääntöisesti Wilman eli oppilaitoksen hallinto-ohjelman www-liittymän avulla. Wilman kautta tiedottaminen ja viestintä tapahtuvat kodin ja koulun välillä luottamuksellisesti ja nopeasti. Wilmassa sekä opiskelija, hänen huoltajansa sekä koulu voivat seurata opintojen edistymistä ja saada siitä tietoa. Lisäksi Wilmassa mm. seurataan ja selvitetään poissaoloja, viestitään, lähetetään ja luetaan tiedotteita. Tarvittaessa järjestetään koulun ja kodin välisiä tapaamisia opiskelijan asioiden selvittämiseksi.

Lapuan lukio tiedottaa toiminnastaan Wilman lisäksi myös mm. koulun kotisivuilla. Koulu järjestää lukuvuositain vanhempainiltoja ja huoltajat kutsutaan mukaan sekä järjestämään koulun tapahtumia että osallistumaan niihin. Koulutuksen järjestäjä selvittää määräajoin lukiolaisten ja heidän huoltajiensa näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta. Selvitys tehdään vähintään yhden kerran opiskelijan lukio-opintojen aikana. Selvityksistä saatuja tuloksia pyritään käyttämään toiminnan kehittämiseen.

4.2 Ohjaus

4.2.1 Lapuan lukion ohjaussuunnitelma

4.2.1.1 Ohjaustoiminta ja sen tavoitteet

Ohjaustoiminta muodostaa lukion toiminnassa kokonaisuuden, joka tukee opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa sekä kehittää hänen valmiuksiaan tehdä koulutusta ja tulevaisuutta koskevia valintoja ja ratkaisuja. Ohjaustoiminta tukee opiskelijoiden hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, tarjoaa aineksia itsetuntemuksen ja -ohjautuvuuden lisääntymiseen sekä kannustaa aktiiviseen kansalaisuuteen. Opiskelijoiden yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja toimijuutta kehitetään ja pidetään yllä lukio-opintojen ajan. Ohjauksen avulla edistetään koulutuksen yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäistään syrjäytymistä. Opiskelijoiden opintojen sujumista seurataan ja heidän opintojensa etenemistä tuetaan. Opiskelijoiden opiskelun ja hyvinvoinnin seuraamisesta ja tukemisesta huolehditaan yhteistyössä huoltajien ja opiskeluhuoltohenkilöstön kanssa.

Opiskelija on ohjauksessa aktiivinen ja osallistuva toimija. Jokaista opiskelijaa kunnioitetaan yksilönä, jolla on oikeus ohjaukseen. Ohjausta voidaan järjestää kurssimuotoisena opetuksena, henkilökohtaisena ja pienryhmäohjauksena, vertaisohjauksena sekä näiden yhdistelmänä.

4.2.1.2. Ohjaukseen liittyvien tehtävien ja työn jakautuminen

Ryhmäohjaaja

- Toimii ohjausryhmänsä lähiohjaajana.
- Perehdyttää ryhmänsä opiskelijat lukio-opintoihin ja lukion käytänteisiin.
- Seuraa ryhmänsä opintomenestystä, kurssikertymää ja poissaoloja.
- Pitää ryhmäohjaajan tuokiot.
- Pitää tulohaastattelut ohjausryhmänsä ensimmäisen vuoden opiskelijoille sekä tarvittaessa järjestää muulloinkin yksilöhaastatteluja.
- On mukana ensimmäisen vuoden opiskelijoiden ryhmäytymisiltapäivässä.
- Pyrkii kehittämään ryhmänsä yhteisöllisyyttä.
- Havainnoi ryhmänsä opiskelijoiden hyvinvointia ja ohjaa opiskelijat tarvittaessa eteenpäin opinto-ohjaajalle, terveydenhoitajalle, kuraattorille ja psykologille.
- Pitää yhteyttä huoltajiin.
- Tiedottaa ryhmänsä asioista mm. vanhempainilloissa.
- Tekee yhteistyötä muiden ryhmäohjaajien kanssa.

Opinto-ohjaaja

- Kantaa päävastuun opinto-ohjauksen käytännön järjestämisestä, ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta.
- Vastaa opinto-ohjauksen pakollisten kurssien opetuksesta.
- Ohjaa opiskelijoita henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnassa ja päivittämisessä.
- Ohjaa opiskelijoita aine- ja kurssivalinnoissa.
- Järjestää opiskelijoille henkilökohtaisia ohjauskeskusteluja.
- Seuraa opintojen etenemistä.
- Osallistuu oppimisen ja opiskelun tukitoimien suunnitteluun.
- Tukee opiskelijoiden hyvinvointia.
- Osallistuu yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmän toimintaan ja yksilölliseen opiskeluhuoltotyöhön.
- Antaa ylioppilastutkintoa koskevaa yleisinformaatiota, ohjaa ylioppilastutkintoon ilmoittautumisessa sekä tiedottaa ylioppilaskokeisiin liittyvistä käytänteistä ja määräyksistä.
- Vastaa työelämää tutustumisesta.
- Ohjaa jatko-opintoihin hakeutumisessa ja jatko-opintomahdollisuuksiin tutustumisessa.
- Seuraa jatko-opintoihin sijoittumista.
- Ohjaa ja tukee opiskelijoita opintojen nivelvaiheissa.
- Antaa tietoa lukiokoulutuksesta yläkoulujen oppilaille ja huoltajille.
- Pitää yhteyttä muiden oppilaitosten opinto-ohjaajiin ja osallistuu opinto-ohjaajien alueelliseen yhteistoimintaan.
- On koulun yhdyshenkilö Etelä-Pohjanmaan Urheilukatemiaan ja Opinlakeus-verkoston.
- On mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa vanhempainiltojen ohjelmaa.

- Pitää tarpeen mukaan yhteyttä huoltajiin.
- Vastaa lukion julkaisujen ja oppaiden toimittamisesta sekä Lapuan lukion osastosta koulutusmessuilla ja näyttelyissä yhdessä muiden markkinointiryhmän jäsenten ja rehtorin kanssa.
- Vastaa tutor-toiminnan suunnittelusta ja toteuttamisesta.

Aineenopettaja

- Ohjaa opiskelijaa opettamansa aineen opiskelutaidoissa, auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan ja tukee opiskelijoiden jatko-opintovalmiutta ja työelämäntuntemusta oman oppiaineensa osalta.
- Havainnoi opiskelijoiden hyvinvointia ja tuen tarvetta oman aineensa oppitunneilla.
- Ohjaa oppiaineen yo-kokeeseen valmistautumisessa.
- Seuraa poissaoloja ja toimii tarvittaessa opiskeluhuollon toimintakaavion mukaisesti.
- Suunnittelee ja toteuttaa oppimisen ja opiskelun tukitoimia yhdessä opiskelijan, erityisopettajan, opinto-ohjaajan ja/tai kuraattorin kanssa.
- Antaa tukiopetusta omassa aineessaan.
- On tarvittaessa yhteydessä huoltajiin oman aineen opiskeluun tai opintojen etenemiseen liittyvissä asioissa.

Erityisopettaja

- Toteuttaa lukiseulan ensimmäisen vuoden opiskelijoille.
- Vastaa yksilöllisestä lukitestauksesta ja ohjaa mahdollisiin jatkotutkimuksiin.
- Laatii Ylioppilastutkintolautakunnalle lähetettävät lukilausunnot.
- Osallistuu oppimisen ja opiskelun tukitoimien suunnitteluun ja toteutukseen.
- Vastaa opinto-ohjauksen koulukohtaisen kurssin OP3 Opiskelutaitojen kehittämiskurssi toteutuksesta.
- Ohjaa opiskelijoita opiskelutekniikoiden kehittämisessä.
- Antaa yksilöllistä erityis- ja tukiopetusta.
- Ohjaa ja neuvoa aineenopettajia oppimisen ja opiskelun tukeen liittyvissä kysymyksissä.
- Pitää tarpeen mukaan yhteyttä huoltajiin.

Kuraattori

- Tukee opiskelijoiden hyvinvointia yhteistyössä opiskelijahuollon ja koulun muun henkilökunnan kanssa.
- Tiedottaa opintoja tukevista palveluista ja tukimuodoista.
- Ohjaa opiskelijoita tarvittavan palvelun ja tuen piiriin.

Tutor-opiskelijat

- Ovat uusien lukiolaisten vertaisohjaajia ja perehdyttävät lukio-opintoihin.
- Esittelevät lukio-opintoja ja Lapuan lukiota yläkoululaisille ja eri tilaisuuksissa.
- Osallistuvat uusien lukiolaisten ryhmäytämiseen.

Rehtori

- Vastaa ohjaustoiminnan kokonaisuuden suunnittelusta ja toteuttamisesta.
- Antaa lukio-opintoja ja ylioppilastutkintoa koskevaa yleisinformaatiota.
- Tiedottaa lukio-opintoihin ja ylioppilastutkintoon liittyvistä säännöistä ja määräyksistä.

4.2.1.3 Ohjaus koulutuksen nivelvaiheissa

- Tehdään yhteistyötä yläkoulujen kanssa ja esitellään lukio-opintoja.
- Vierailaan lähiseudun yläkoulujen vanhempainilloissa.
- Neuvotaan lukio-opintoihin hakeutumisessa ja opintojen suunnittelussa.
- Osallistutaan tarvittavaan tiedonsiirtoon lukio-opintojen alkaessa (ns. nivelpalaverit).

- Järjestetään TET-päiviä ja jatko-opintoinfoja.

4.2.1.4 Yhteistyö keskeisten yhteistyökumppaneiden kanssa

- Tehdään yhteistyötä korkeakoulujen, toisen asteen oppilaitosten ja vapaan sivistystyön kanssa sekä opintoretkeä jatko-opintokohteisiin.
- Järjestetään koulutusesittelyjä opinto-ohjauksen tunneilla ja/tai koulun yhteisinä tilaisuuksina.
- Tehdään yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän, median ja muiden tahojen kanssa mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan.
- Tiedotetaan lukio-opintojen päättymiseen liittyvistä asioista, kuten työmarkkinatuesta sekä opiskelu- ja työmahdollisuuksista ulkomailla.
- Työelämä, yrittäjyys ja jatko-opinnot ovat osana kaikkien aineiden opetusta.
- Hyödynnetään yhteistyössä sähköisiä viestintämuotoja.

4.2.1.5 Yhteistyö huoltajien kanssa

- Suunnitellaan oppimisen ja opiskelun tukitoimia yhdessä nuoren ja hänen huoltajansa kanssa.
- Tehdään yhteistyötä nuoren hyvinvoinnin tukemiseksi ja oikeiden tukipalveluiden löytämiseksi.
- Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan huoltajien osaamista ja asiantuntijuutta jatko-opintoihin ja ammatinvalintaan liittyvässä tiedottamisessa, TET-päivien/-jaksojen toteuttamisessa, eri ammattien/ammattialojen ja tulevaisuuden työelämätaitojen esittelyssä.

4.3 Oppimisen ja opiskelun tuki

Lukiolain 13 §:n (629/1998, muutettu lailla 478/2003) mukaan opiskelijan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin lukiolaissa ja -asetuksessa säädetään ja lukion opetussuunnitelmassa määrätään. Oppimisen ja opiskelun tuen tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen suorittamisessa. Keskeisiä asioita tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa ovat opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat, vahvuudet ja kehitystarpeet sekä oppimisen esteettömyys, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisy ja varhainen tunnistaminen. Koulu tiedottaa tuen saannin mahdollisuuksista mm. ryhmänohjaajan välityksellä, lukuvuosijulkaisuissa, vanhempainilloissa ja kotisivuilla. Aloitteen oppimisen ja opiskelun tuen järjestämiseksi voi tehdä koulu, opiskelija tai huoltaja. Tuki suunnitellaan aina yhteistyössä näiden toimijoiden kesken.

4.3.1 Tuen tarve ja tarpeen arvioiminen

Tuen tarve voi olla tilapäistä tai pitkäaikaista. Opiskelija voi olla jäänyt jälkeen opinnoissaan esim. sairaspöissaolojen johdosta. Pitkäaikaisen tuen tarve voi johtua esimerkiksi kielellisestä, matemaattisesta, motorisesta tai tarkkaavaisuuden häiriöstä. Häiriö on joko diagnosoitu jo perusopetuksessa tai se diagnosoidaan lukio-opintojen aikana. Tuen tarve voi liittyä myös sosiaalisiin vaikeuksiin, mielenterveyden tai elämäntilanteen ongelmiin.

Lukio-opintojen alussa tuen tarve arvioidaan nivelvaiheen palaverissa perusopetuksesta saatavan tiedon perusteella (Perusopetuslaki 40§). Lisäksi kaikille lukioon tuleville opiskelijoille tehdään heti lukio-opintojen alussa lukiseula, jonka perusteella arvioidaan jatkotestauksen tarve. Lukiseulan toteutuksesta vastaa erityisopettaja. Oppimisen ja opiskelun tuen tarpeen arviointi voi lisäksi perustua opiskelijan omiin, opettajien tai muun henkilöstön havaintoihin. Tuen tarpeen arviointi voi lisäksi perustua opintomenestyksen ja poissaolojen seurantaan sekä opinto-ohjaajan pitämiin ohjauskeskusteluihin.

4.3.2 Tuen suunnittelu ja järjestäminen

Tavoitteena on, että tukitoimien suunnittelu ja toteuttaminen aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tuen suunnittelu perustuu saatavilla olevaan tietoon opiskelijan tuen tarpeesta (vrt. luku 4.3.1.) ja mahdollisesti aiemmin annetusta tuesta. Tilapäisestä tuesta (esim. tukiopeutus) opiskelija ja/tai hänen huoltajansa sopii suoraan aineenopettajan kanssa. Pysyvän, pitkäaikaisen tuen suunnittelusta vastaavat opinto-ohjaaja ja erityisopettaja yhdessä aineenopettajien kanssa. Tarvittaessa tehdään yhteistyötä muiden asiantuntijoiden kanssa.

Tukimuodot suunnitellaan aina yksilökohtaisesti. Tukimuotoina voivat olla erilaiset pedagogiset ratkaisut ja esim. tehostettu yksilöllinen opinto-ohjaus sekä ryhmänohjaajan tuki. Oppimistilanteet ja kokeet pyritään järjestämään siten, että opiskelijan yksilölliset tarpeet otetaan huomioon. Sovitut tukitoimet ja tuki eri oppiaineissa kirjataan osaksi opiskelijan henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa.

Opiskelijaa ohjataan tarvittaessa hakemaan lukiolain 29 §:n 2 momentin mukaisia avustaja-, opetus- tai opiskelijahuollon palveluja.

Oppimisen ja opiskelun tukeen voidaan opiskelijan tai huoltajan suostumuksella liittää yksilökohtaista opiskeluhuoltoa.

4.3.3 Tarve erityisjärjestelyihin ylioppilastutkinnon kokeissa

Opiskelijan tarvetta erityisjärjestelyihin ylioppilastutkinnon kokeissa arvioidaan hänen lukioaikana tarvitsemansa ja saamansa tuen pohjalta. Opiskelijaa ohjataan tarvittavien lausuntojen hankkimisessa sekä sovitaan yhteistyöstä opiskelijan tarvitsemien erityisjärjestelyjen kokeilemiseksi ja harjoittelemiseksi. Erityisjärjestelytarpeen arvioinnista vastaavat erityisopettaja, opinto-ohjaaja ja aineenopettajat. Erityisjärjestelyihin vaadittavista lausunnoista, hakemuksista ja niiden lähettämisestä Ylioppilastutkintolautakuntaan vastaavat erityisopettaja ja rehtori. Erityisjärjestelyiden toimeenpanosta ylioppilastutkinnon koepäivinä vastaa rehtori.

4.4. Opiskeluhuolto

Lapuan lukiokoulutuksen opiskeluhuoltoa koordinoi Lapuan kaupungin monialainen oppilashuollon ohjausryhmä. Lapuan lukiossa on yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä, joka toteuttaa koulun opiskeluhuoltosuunnitelman mukaista opiskeluhuoltoa yhteistyössä tarvittavien sidosryhmien kanssa. Opiskeluhuollon toteuttaminen, arviointi ja kehittäminen kuvataan oppilaitoskohtaisessa opiskeluhuoltosuunnitelmassa. Opiskeluhuoltosuunnitelma päivitetään vuosittain syyskuun loppuun mennessä. Lapuan lukiolla on sivistyslautakunnan hyväksymä ja 1.8.2014 voimaan astunut opiskeluhuoltosuunnitelma. Osana suunnitelmaa on laadittu lukiolain 21§:n 3 momentin mukainen suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.

4.5. Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä

Lapuan lukiolla on lukiolain 21§:n mukainen suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä. Suunnitelman tarkoituksena on varmistaa toimintatapojen laillisuus ja yhdenmukaisuus sekä opiskelijoiden yhdenvertainen kohtelu. Suunnitelma tukee järjestyssääntöjen toteutumista.

4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan.

5 OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT

5.1 Opetuksen yleiset tavoitteet

Lapuan lukion opetus ja muu toiminta järjestetään valtioneuvoston asetuksessa (942/2014) määriteltyjen lukiokoulutuksen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden mukaan.

5.2 Aihekokonaisuudet

Aihekokonaisuudet ovat oppiainerajat ylittäviä teemoja ja laaja-alaisia osaamisalueita ja ne otetaan huomioon kaikkien oppiaineiden opetuksessa ja lukion toimintakulttuurissa.

Lapuan lukion opetussuunnitelman aihekokonaisuuksina ovat opetussuunnitelman perusteissa määritellyt aihekokonaisuudet

- aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat
- teknologia ja yhteiskunta.

Koulutuksen järjestäjä voi hyväksyä opetussuunnitelmaan myös muita aihekokonaisuuksia.

Sen lisäksi, että aihekokonaisuudet otetaan huomioon eri oppiaineiden kurssien opetuksessa, aihekokonaisuuksista valitaan teemaopintokursseina toteutettavien koulukohtaisten kurssien keskeiset sisällöt.

5.3 Äidinkieli ja kirjallisuus

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine on lukio-opetuksen keskeinen taito-, tieto-, kulttuuri- ja taideaine, joka tarjoaa aineksia kielellisen ja kulttuurisen yleissivistyksen sekä oman identiteetin rakentamiseen. Opetus kehittää ajattelemisen taitoja, oppimaan oppimisen taitoja sekä vuorovaikutusosaamista. Tavoitteena on kyky ilmaista itseään suullisesti ja kirjallisesti eri tilanteiden vaatimalla tavalla. Opiskelija vahvistaa taitojaan, joita jatko-opinnot, työelämä ja yhteiskunnassa toimiminen edellyttävät.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1 2 3	4 5 6	
Syventävät valtakunnalliset kurssit		7	8 9
Syventävät koulukohtaiset kurssit	(11)		10
Soveltavat kurssit	12	(13)	

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Äidinkielen ja kirjallisuuden luonne oppiaineena edellyttää tuntityöskentelyä, erityisesti siksi koska oppiaineessa arvioidaan myös suullisia viestintätilanteita. Kurssin voi suorittaa tuntiopetukseen osallistumatta vain erityistapauksissa, opettajan suostumuksella.

Kurssin arviointi

Pakolliset kurssit ÄI1–ÄI6, syventävät valtakunnalliset kurssit ÄI7–ÄI9 ja syventävä koulukohtainen kurssi ÄI10 arvioidaan numeroin. Syventävästä koulukohtaisesta kurssista ÄI11 ja soveltavista koulukohtaisista kursseista ÄI12–ÄI13 annetaan suoritusmerkintä.

Arvioinnilla mitataan kurssin tavoitteiden saavuttamista, ja arviointi perustuu kurssin suorituksiin ja jatkuvaan näyttöön. Joillakin kursseilla arvosana voidaan päättää arviointikeskustelussa. Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa tehtävistä annetaan usein sanallista palautetta numeroarvioinnin lisäksi.

Oppiainekohtaiset lisätiedot: puheviestintätaitojen valtakunnallinen päättökoe

Puheviestintätaitojen päättökoe on suunniteltu lukiolaisten äidinkielen opintojen päättötasolle, jolloin äidinkielen pakolliset kurssit on suoritettu. Koe suoritetaan opetushallituksen määrääminä päivinä. Kokeessa on sekä ryhmäviestintätaitoja että esiintymistaitoja mittaava tehtävä. Päättökokeesta saa erillisen todistuksen, joka jaetaan ylioppilastutkintotodistuksen yhteydessä.

Pakolliset kurssit

- ÄI01 Tekstit ja vuorovaikutus
- ÄI02 Kieli, kulttuuri ja identiteetti
- ÄI03 Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa
- ÄI04 Tekstit ja vaikuttaminen
- ÄI05 Teksti ja konteksti
- ÄI06 Nykykulttuuri ja kertomukset

Syventävät valtakunnalliset kurssit

ÄI07 Puhe- ja vuorovaikutustaitojen syventäminen

Opiskelija syventää ja monipuolistaa puhe- ja vuorovaikutustaitojaan. Kurssilla harjoitellaan erilaisia viestintätilanteita ja niihin liittyviä odotuksia. Opiskelija oppii arvioimaan puhe- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä. Opiskelijalle voidaan tarjota mahdollisuus osallistua toisen asteen puheviestintätaitojen päättökokeeseen eli Puhvi-kokeeseen.

ÄI08 Kirjoittamistaitojen syventäminen

Opiskelija syventää taitojaan tuottaa erilaisia tekstejä, erityisesti asiatyylisiä laajoja aineistopohjaisia tekstejä. Opiskelija perehtyy ajankohtaisiin kulttuurin, median ja yhteiskunnallisen keskustelun aiheisiin. Kurssi valmentaa äidinkielen ylioppilaskokeeseen.

ÄI09 Lukutaitojen syventäminen

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan eritellä, tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä. Hänen kriittinen ja kulttuurinen lukutaitonsa syvenee. Opiskelija harjaantuu tuottamaan tekstien tulkintoja sekä puhuen että kirjoittaen. Kurssi valmentaa äidinkielen ylioppilaskokeeseen.

Syventävät koulukohtaiset kurssit

ÄI10 Kielenhuollon kurssi

Kurssin tavoitteena on syventää opiskelijan tietoja kielen rakenteista ja taitoa huoltaa omia tekstejään. Kurssilla harjoitellaan myös kielen keinojen ja tekstin tyylin analysointia. Lähtökohtana on, että opiskelija tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittymisen tarpeensa kirjoittajana ja pystyy keskittymään itselleen tarpeellisiin sisältöihin.

ÄI11 Kirjallisuuskurssi

Kurssin tavoitteena on herättää innostus kirjallisuuden maailmaan, tukea opiskelijan lukuharrastusta sekä syventää kirjallisuuden analysoinnin ja tulkitsemisen taitoja. Kurssi suoritetaan vähitellen noin kahden ja puolen lukuvuoden aikana pääosin itsenäisesti työskentelemällä. Kurssin aikana opiskelija lukee kirjallisuutta pitkälti oman valintansa mukaan ja tekee sähköisessä oppimisympäristössä 16 erilaista tehtävää, yhden kunkin teoksen (tai teosparin) pohjalta. Kurssin lopuksi opiskelija valitsee tekemistään tehtävistä mielestään onnistuneimmat, joiden pohjalta käydään arviointikeskustelu.

Soveltavat koulukohtaiset kurssit

ÄI12 Draaman peruskurssi

Kurssin tavoitteena on opiskelijan itsetuntemuksen, vuorovaikutustaitojen ja luovuuden kehittäminen. Kurssilla tehdään monenlaisia ilmaisuharjoituksia, joiden avulla opiskelijan itseilmaisun taidot kehittyvät. Menetelminä ovat muun muassa pantomiimi, roolileikki ja improvisointi.

ÄI13 Draaman jatkokurssi

Kurssi suoritetaan osallistumalla paikalliseen harrastajateatteritoimintaan ja olemalla mukana jossakin produktiossa. Opiskelija laatii toiminnastaan lyhyen raportin, jossa käy ilmi toiminnan laajuus ja hänen tehtävänsä osana produktiota.

5.4 Toinen kotimainen kieli, ruotsi, A- ja B1-oppimäärät(pitkä ja keskipitkä oppimäärä)

Ruotsin kieli antaa opiskelijoille jatko-opinnoissa ja monissa ammateissa vaadittavan viestinnän välineen. Oppiaine kehittää opiskelijoiden valmiuksia työskennellä niin kotimaisissa kuin pohjoismaisissa työympäristöissä.

Kurssien suoritusjärjestys

A-oppimäärä(pitkä)

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1 2 3	4 5 6	
Syventävät valtakunnalliset kurssit		8	7
Syventävä koulukohtainen kurssi			9

B1-oppimäärä(keskipitkä)

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1 2 3	4 5	
Syventävät valtakunnalliset kurssit		6	7
Syventävä koulukohtainen kurssi			8
Soveltava koulukohtainen kurssi	0		

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Ruotsin kielen luonne oppiaineena edellyttää lähiopetukseen osallistumista; vain poikkeustapauksissa kurssin voi suorittaa lähiopetukseen osallistumatta. Lisätietoja aineenopettajalta.

Kurssin arviointi

Pakolliset kurssit RUA1 – RUA6 ja RUB11 – RUB15 sekä syventävät valtakunnalliset kurssit RUA7 – RUA8 ja RUB16 – RUB17 arvioidaan numeroin. Syventävistä koulukohtaisista kursseista RUA9 – RUA10 sekä RUB18 – RUB19 ja soveltavasta koulukohtaisesta kurssista RUB10 annetaan suoritusmerkintä.

Arviointi perustuu kirjallisen ja/tai suullisen kokeen ohella jatkuvaan näyttöön, opiskelijan aktiivisuuteen ja valmiuteen käyttää kieltä. Arviointia voidaan tarvittaessa täsmentää ja täydentää kirjallisesti annetulla palautteella ja suullisesti arviointikeskustelussa annetulla palautteella. Kurssikohtaisen arvioinnin periaatteet selvitetään kurssin alkaessa. Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä käytetään soveltuvin osin Eurooppalaiseen viitekehykseen perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa. Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielienopiskelutaitojaan. Opintojen edetessä kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

Oppiainekohtaiset lisätiedot

Ruotsin kielessä järjestetään syventävien valtakunnallisten kurssien (RUA8, RUB6) lopuksi suullinen koe, josta opiskelija saa todistuksen päättötodistuksen liitteeksi. Suullinen koe arvioidaan Eurooppalaisessa viitekehyksessä kuvailtujen kielten osaamistasojen perusteella arvosanoin 4 – 10.

Pitkän oppimäärän vaihtaminen keskipitkäksi oppimääräksi

Opiskelijan on tarkoituksenmukaista jatkaa aloittamansa oppimäärän opintoja pitkäjänteisesti. Opiskelija voi kuitenkin halutessaan vaihtaa pitkän oppimäärän keskipitkään oppimäärään, mutta vaihto on tarkoituksenmukaisinta tehdä viimeistään kolmannen kurssin jälkeen. Hänellä on tällöin oikeus kerran yrittää korottaa kyseisiä arvosanoja osallistumalla vastaavan keskipitkän oppimäärän kurssin kokeeseen. Oppimäärää vaihdettaessa ruotsin kielessä pidemmästä oppimäärästä lyhyempään kurssija luetaan hyväksi seuraavasti:

Kurssit	A-oppimäärä		B1-oppimäärä
Kurssi	1	→	1
Kurssi	2	→	2
Kurssi	3	→	3
Kurssi	4	→	4
Kurssi	5		
Kurssi	6	→	5
Kurssi	7	→	7
Kurssi	8	→	6

5.4.1 Ruotsi, A-oppimäärä

Pakolliset kurssit	RUA1	Ruotsinkielinen maailmani
	RUA2	Ihminen verkostoissa
	RUA3	Pohjoismaisia kulttuuri-ilmiöitä
	RUA4	Yhteiskunta ja ympäröivä maailma
	RUA5	Tiede ja tulevaisuus
	RUA6	Opiskelu, työ ja toimeentulo

Syventävät valtakunnalliset kurssit

RUA7 Kestävä elämäntapa

Kurssilla syvennetään taitoa tulkita ja tuottaa ruotsin kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa. Kurssilla käsitellään eri tekstilajien tekstejä, kuten kertovia ja kantaa ottavia tekstejä. Kurssilla jatketaan oppimäärän pakollisten kurssien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä elämäntavan näkökulmista ottaen huomioon opiskelijoiden tarpeet tai kiinnostuksen kohteet.

RUA8 Viesti ja vaikuta puhuen

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa kieltä suullisesti, taitoa ymmärtää puhuttua kieltä ja rakentaa dialogia. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta sekä harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista. Kurssin teemoja ovat pakollisilla kursseilla käsitellyt aihepiirit, arkielämän tilanteet sekä ajankohtaiset tapahtumat. Tavoitteena on lisäksi valmentaa opiskelijaa ylioppilaskokeen puheviestintätaitoja mittaavia osioita varten. Kurssin lopuksi suoritettua suullisen kielitaidon kokeesta saa erillisen todistuksen.

Syventävät koulukohtaiset kurssit

RUA9 Inför studentexamen – valmennusta ylioppilastutkintoon

Kurssilla painotetaan kuullun- ja luetunymmärtämistä sekä kirjallisen tekstin tuottamista. Lisäksi kerrataan kieliopin pääkohdat. Tavoitteena on valmistaa opiskelijaa ylioppilaskokeeseen monipuolisia harjoituksia ja ylioppilaskokeen kaltaisia tehtäviä käyttäen.

RUA10 Abikurssi (Muualla opiskeltava kurssi)

Kurssin voi opiskella esimerkiksi kesäyliopistossa tai kansanopistossa. Se hyväksytään lukion kurssiksi, mikäli se laajuudeltaan vastaa lukion kurssia. Yhden kurssin laajuus on 38 tuntia.

5.4.2 Ruotsi, B1-oppimäärä

Pakolliset kurssit	RUB11	Minun ruotsini
	RUB12	Hyvinvointi ja ihmissuhteet
	RUB13	Kulttuuri ja mediat
	RUB14	Monenlaiset elinympäristömme
	RUB15	Opiskelu- ja työelämää ruotsiksi

Syventävät valtakunnalliset kurssit

RUB16 Viesti ja vaikuta puhuen

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa kieltä suullisesti, taitoa ymmärtää puhuttua kieltä ja rakentaa dialogia. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta sekä harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista. Kurssin teemoja ovat pakollisilla kursseilla käsitellyt aihepiirit, arkielämän tilanteet sekä ajankohtaiset tapahtumat. Tavoitteena on lisäksi valmentaa opiskelijaa ylioppilaskokeen puheviestintätaitoja mittaavia osioita varten. Kurssin lopuksi suoritettua suullisen kielitaidon kokeesta saa erillisen todistuksen.

RUB17 Kestävä elämäntapa

Kurssilla syvennetään taitoa tulkita ja tuottaa ruotsin kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa. Kurssilla käsitellään eri tekstilajien tekstejä, kuten kertovia ja kantaa ottavia tekstejä. Kurssilla jatketaan oppimäärän pakollisten kurssien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä elämäntavan näkökulmista ottaen huomioon opiskelijoiden tarpeet tai kiinnostuksen kohteet.

Syventävät koulukohtaiset kurssit

RUB18 Kirjallinen viestintä ja kielioppi

Kurssilla painotetaan kuullun- ja luetunymmärtämistä sekä kirjallisen tekstin tuottamista. Lisäksi kerrataan kieliopin pääkohdat. Tavoitteena on valmistaa opiskelijaa ylioppilaskokeeseen monipuolisia harjoituksia ja ylioppilaskokeen kaltaisia tehtäviä käyttäen.

RUB19 Abikurssi (Muualla opiskeltava kurssi)

Kurssin voi opiskella esimerkiksi kesäyliopistossa tai kansanopistossa. Se hyväksytään lukion kurssiksi, mikäli se laajuudeltaan vastaa lukion kurssia. Yhden kurssin laajuus on 38 tuntia.

Soveltava koulukohtainen kurssi

RUB10 Johdantokurssi

Tiivis lukion aloittavien johdantokurssi, jonka keskeinen tavoite on vahvistaa opiskelijan perustaitoja ja luoda vankka pohja tulevia kursseja silmällä pitäen. Kurssi on erittäin suositeltava opiskelijalle, jonka ruotsin kielen taito peruskoulun jälkeen ei ole vähintään tyydyttävä. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti.

5.5 Vieraat kielet

5.5.1 Vieraskieli, englanti, A-oppimäärä

Englanti on lingua franca, globaalin kanssakäymisen kieli ihmiselämän kaikilla tasoilla. Hyvän tai erinomaisen englannin kielen taidon saavuttaminen lukio-opintojen aikana edellyttää laajaa, tyyllisesti kerroksellisen sanaston ja tilanteeseen sopivien idiomien omaksumista ja usean eri rekisterin haltuunottoa. Vähimmäistavoitetaso kaikilla kielen eri osa-alueilla on kuvattu Eurooppalaisessa viitekehysessä kohdassa B2.1.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1 2 3	4 5 6	
Syventävät valtakunnalliset kurssit		7	8
Syventävät koulukohtaiset kurssit			9 10
Soveltavat kurssit	0		11

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Kurssien itsenäinen suorittaminen on mahdollista perustellusta syystä.

Kurssin arviointi

Pakolliset kurssit ENA1 – ENA6, syventävät valtakunnalliset kurssit ENA7 – ENA8, syventävät koulukohtaiset kurssit ENA9 – ENA10 ja soveltava koulukohtainen kurssi ENA11 arvioidaan numeroin. Soveltavasta koulukohtaisesta kurssista ENA0 annetaan suoritusmerkintä.

Arvioinnilla mitataan kielen eri osa-alueiden hallintaa. Arviointi perustuu kurssikokeen ohella kurssin aikana tehtyihin kirjoitelmiin, portfolioihin, esitelmiin, sanakokeisiin ja muihin testeihin sekä opiskelijan yritteliäisyyteen ja tuntityöskentelyyn. Kullakin kurssilla otetaan huomioon kurssikohtaiset painotukset sekä niihin läheisesti nivoutuvat vieraiden kielten yhteiset ja oppimääräkohtaiset tavoitteet. Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarviointin välineenä käytetään soveltuvin osin Eurooppalaiseen viitekehyseseen perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa. Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan. Opintojen edetessä kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

Oppiainekohtaiset lisätiedot

Englannin kielessä järjestetään syventävän valtakunnallisen kurssin EA8 lopuksi suullinen koe, josta opiskelija saa todistuksen päättötodistuksen liitteeksi. Suullinen koe arvioidaan Eurooppalaisessa viitekehysessä kuvailtujen kielen osaamistasojen perusteella arvosanoin 4 – 10.

Pakolliset kurssit

ENA1 Englannin kieli ja maailmani

ENA2 Ihminen verkostoissa

ENA3 Kulttuuri-ilmiöitä

ENA4 Yhteiskunta ja ympäröivä maailma

ENA5 Tiede ja tulevaisuus

ENA6 Opiskelu, työ ja toimeentulo

Syventävät valtakunnalliset kurssit

ENA7 Kestävä elämäntapa

Kurssilla jatketaan oppimäärän pakollisten kurssien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä elämäntavan näkökulmasta ottaen huomioon opiskelijoiden tarpeet tai kiinnostuksen kohteet sekä syvennetään taitoa ymmärtää englantia eri konteksteissa ja tuottaa eri tekstilajien tekstejä.

ENA8 Viesti ja vaikuta puhuen

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa kieltä suullisesti, taitoa ymmärtää puhuttua kieltä ja rakentaa dialogia. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta sekä harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista. Kurssilla kerrataan oppimäärän pakollisilla kursseilla käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

Syventävät koulukohtaiset kurssit

ENA9 Brush up your grammar – kieliopin kertausta

Kurssin tavoitteena on kerrata englannin kielen keskeisiä rakenteita monipuolisten kirjallisten ja suullisten harjoitusten avulla.

ENA10 Finishing touches – abikurssi

Kurssilla harjoitellaan monipuolisesti ylioppilaskirjoitusten eri tehtävätyyppejä. Opiskelijalla on mahdollisuus perehtyä tarkemmin eri aihepiirien sanastoon, harjoitella erilaisia kirjoitelmatehtäviä, kerrata kielioppirakenteita produktiivisten ja monivalintatehtävien avulla sekä kehittää kuullun ja luetun ymmärtämisen taitoja.

Soveltavat koulukohtaiset kurssit

ENA0 Taking off – perusteet kuntoon

Johdantokurssilla suuntaudutaan tulokselliseen lukiotyöskentelyyn ja opiskellaan tehokkaita oppimisstrategioita kerraten ja vahvistaen peruskoulun englannin oppisisältöjä.

ENA11 Take your pick – tutki ja tuota

Kurssi tarjoaa monipuolisia kielellisiä haasteita niille opiskelijoille joiden kielitaito on hyvä tai erittäin hyvä ja joiden jatko-opiskelusuunnitelmissa erinomaisella englannin kielen taidolla on keskeinen merkitys. Kurssin sisältö ja työskentelytavat suunnitellaan opiskelijoiden mielenkiinnon kohteiden ja harrastuneisuuden pohjalta.

5.5.2 Vieraat kielet, espanja, ranska, saksa ja venäjä, B2- ja B3-oppimäärät

B2-kielen opiskelu on alkanut yläkoulussa ja jatkuu lukiossa. B3-kielen opiskelu alkaa lukiossa. Lapuan lukion kieliohjelmassa B2-kieliä ovat ranska ja saksa sekä B3-kieliä espanja, ranska, saksa ja venäjä.

Kielistä käytettävät koodit ovat seuraavat: espanja EA, ranska RA, saksa SA ja venäjä VE.

Syventäviä kursseja on sekä B2-kielessä että B3-kielessä kahdeksan. B2- ja B3-kielten oppimääriin sisältyy vain syventäviä valtakunnallisia kursseja, ei yhtään kaikille lukion opiskelijoille pakollista kurssia. Lisäksi jokaisessa kielessä on tarjolla yksi syventävä koulukohtainen kurssi. Myös muualla suoritettuja, opetussuunnitelman perusteiden mukaisia lyhyiden vieraiden kielten kursseja voidaan lukea hyväksi opiskelijan oppimäärään.

Kurssien suoritusjärjestys

B2- ja B3-oppimäärät

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Syventävät valtakunnalliset kurssit	1 2 3	4 5 6	7 8
Syventävä koulukohtainen kurssi			9

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Vieraan kielen luonne oppiaineena edellyttää lähiopetukseen osallistumista; vain poikkeustapauksissa kurssin voi suorittaa lähiopetukseen osallistumatta. Lisätietoja aineenopettajalta.

Kurssin arviointi

Syventävät valtakunnalliset kurssit RAB21/SAB21 – RAB28/SAB28 ja EAB31/RAB31/SAB31/VEB31 – EAB38/RAB38/SAB38/VEB38 arvioidaan numeroin. Syventävistä koulukohtaisista kursseista RAB29/SAB29 ja EAB39/RAB39/SAB39/VEB39 annetaan suoritusmerkintä.

Arviointi perustuu kirjallisen ja/tai suullisen kokeen ohella jatkuvaan näyttöön, opiskelijan aktiivisuuteen ja valmiuteen käyttää kieltä. Arviointia voidaan tarvittaessa täsmentää ja täydentää kirjallisesti annetulla palautteella ja suullisesti arviointikeskustelussa annetulla palautteella. Kurssikohtaisen arvioinnin periaatteet selvitetään kurssin alkaessa. Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä käytetään soveltuvin osin Eurooppalaiseen viitekehykseen perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa. Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan. Opintojen edetessä kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

B2-oppimäärä (lukiossa jatkuva kieli): ranska, saksa

Syventävät valtakunnalliset kurssit

RAB21/SAB21 Elämän tärkeitä asioita

Kurssilla pohditaan opiskeltavan kielen merkitystä omassa elämässä nyt ja tulevaisuudessa. Kartoitetaan opiskelijan opiskeltavan kielen osaamista, analysoidaan ja arvioidaan omia kielenopiskelutaitoja, asetetaan tavoitteita omalle oppimiselle ja etsitään keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Monipuolistetaan vuorovaikutustaitoja eri viestintäkanavia käyttäen. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, ihmissuhteisiin ja verkostoihin, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin.

RAB22/SAB22 Monenlaista elämää

Kurssilla kiinnitetään huomiota sosiaalisten koodien mahdollisiin eroavuuksiin vuorovaikutuksessa. Harjoitellaan pienimuotoista kirjallista viestintää. Kurssin aihepiirit käsittelevät viestintää kulttuurien välisissä kohtaamisissa Suomessa ja ulkomailla.

RAB23/SAB23 Hyvinvointi ja huolenpito

Kurssilla opetellaan eri viestintäkanavia käyttäen toimimista keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan taitoa muotoilla mielipiteitä ja käydä merkitysneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Tutustutaan erilaisiin hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin ja harjoitellaan keskustelemaan niihin liittyvistä asioista. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

RAB24/SAB24 Kulttuuri ja mediat

Kurssilla vahvistetaan monilukutaitoa. Tutustutaan kohdekielisen kielialueen tai -alueiden kulttuuri-ilmiöihin ja medioihin ajankohtaisesta ja nuoria kiinnostavasta näkökulmasta.

RAB25/SAB25 Opiskelu, työ ja tulevaisuus

Kurssilla kiinnitetään huomiota viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen. Aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin.

RAB26/SAB26 Yhteinen maapallomme

Kurssilla jatketaan keskusteluharjoituksia ja kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Tutustutaan mahdollisuuksiin osallistua kansainväliseen yhteistyöhön. Aihepiirit nousevat luonnosta, erilaisista asuinympäristöistä sekä kestävästä elämäntavasta.

RAB27/SAB27 Kansainvälinen toiminta

Kurssilla hyödynnetään kielitaitoa ja vahvistetaan kulttuurista ymmärrystä sekä valmiutta toimia kohdekielisessä kulttuuriympäristössä. Kurssilla hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan mm. ystävyyskaupunkikontakteja, alueen yritysten kansainvälistä toimintaa, vaihto-opiskelijoita ja kohdekieltä puhuvia alueen asukkaita. Tarvittaessa käytetään myös etäyhteyksiä. Kurssin teemoja ovat kansainvälinen yhteistyö, vapaaehtoistyö tai työelämä. Teemat määrittävät kielelliset tavoitteet. Kurssin voi myös suorittaa esimerkiksi osallistumalla kohdekieliseen nuorisovaihto-ohjelmaan ja raportoimalla siitä.

RAB28/SAB28 Viesti puheen ja kirjoittaen

Kurssilla vankennetaan ymmärtämis- ja tuottamistaitoja, joita tarvitaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan puheviestintää, erilaisten tekstilajien tuottamista ja tulkintaa. Kerrataan aiemmin käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

Syventävä koulukohtainen kurssi

RAB29/SAB29 Ylioppilaskokeeseen valmentava kurssi

Kurssilla valmistaudutaan ylioppilaskokeeseen. Kerrataan ja syvennetään kielitaidon osa-alueita keskittyen kuullunymmärtämiseen ja kielen rakenteisiin.

B3-oppimäärä(lukiossa alkava kieli): espanja, ranska, saksa ja venäjä

Syventävät valtakunnalliset kurssit

EAB31/RAB31/SAB31/VEB31 Tutustutaan toisiimme ja uuteen kieleen

Kurssilla tutustutaan opiskeltavan kielen asemaan maailmassa ja hahmotetaan uuden kielen suhde opiskelijoiden aiemmin opiskeleemiin tai osaamiin kieliin. Harjoitellaan vuorovaikutusta arkeen liittyvissä tilanteissa ja niissä tarvittavia viestintästrategioita sekä opetellaan tärkeimpiä kohteliaisuuteen liittyviä ilmauksia.

EAB32/RAB32/SAB32/VEB32 Matkalla maailmassa

Kurssilla harjoitellaan selviytymistä erilaisissa matkustamiseen liittyvissä sosiaalisen kohtaamisen tilanteissa ja tavanomaisissa asiointitilanteissa. Opetellaan lisää kompensatiokeinojen ja muiden viestintästrategioiden käyttöä.

EAB33/RAB33/SAB33/VEB33 Elämän tärkeitä asioita

Kurssilla harjoitellaan vuorovaikutustaitoja eri viestintäkanavia käyttäen. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, ihmissuhteisiin ja verkostoihin, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin.

EAB34/RAB34/SAB34/VEB34 Monenlaista elämää

Kurssilla kiinnitetään huomiota sosiaalisten koodien mahdollisiin eroavuuksiin vuorovaikutuksessa. Harjoitellaan pienimuotoista kirjallista viestintää. Kurssin aihepiirit käsittelevät viestintää kulttuurien välisissä kohtaamisissa Suomessa ja ulkomailla.

EAB35/RAB35/SAB35/VEB35 Hyvinvointi ja huolenpito

Kurssilla opetellaan eri viestintäkanavia käyttäen toimimista keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan taitoa muotoilla mielipiteitä ja käydä merkitysneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Tutustutaan erilaisiin hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin ja harjoitellaan keskustelemaan niihin liittyvistä asioista. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

EAB36/RAB36/SAB36/VEB36 Kulttuuri ja mediat

Kurssilla vahvistetaan monilukutaitoa. Tutustutaan kohdekielisen kielialueen tai -alueiden kulttuuri-ilmiöihin ja medioihin ajankohtaisesta ja nuoria kiinnostavasta näkökulmasta.

EAB37/RAB37/SAB37/VEB37 Opiskelu, työ ja tulevaisuus

Kurssilla kiinnitetään huomiota viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen. Aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin.

EAB38/RAB38/SAB38/VEB38 Yhteinen maapallomme

Kurssilla jatketaan keskusteluharjoituksia ja kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Tutustutaan mahdollisuuksiin osallistua kansainväliseen yhteistyöhön. Aihepiirit nousevat luonnosta, erilaisista asuin ympäristöistä sekä kestävästä elämäntavasta.

Syventävä koulukohtainen kurssi

EAB39/RAB39/SAB39/VEB39 Ylioppilaskokeeseen valmentava kurssi

Kurssilla valmistaudutaan ylioppilaskokeeseen. Kerrataan ja syvennetään kielitaidon osa-alueita keskittyen kuullunymmärtämiseen ja kielen rakenteisiin.

5.6 Matematiikka

Matematiikan opetuksen tehtävänä on tutustuttaa opiskelija matemaattisen ajattelun malleihin sekä matematiikan perusideoihin ja rakenteisiin, opettaa käyttämään puhuttua ja kirjoitettua matematiikan kieltä sekä kehittää laskemisen, ilmiöiden mallintamisen ja ongelmien ratkaisemisen taitoja.

5.6.1 Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus

MAY1 Luvut ja lukujonot(kaikille pakollinen kurssi)

Matematiikan opinnot aloitetaan yhteisellä opintokokonaisuudella MAY1 Luvut ja lukujonot. Kurssi suoritetaan ennen lyhyen tai pitkän matematiikan pakollisia kursseja. Kurssin tavoitteena on herättää opiskelijan kiinnostus matematiikkaa kohtaan ja vahvistaa peruskoulussa opittuja matematiikan taitoja. Harjoitellaan mm. peruslaskutoimituksia, prosenttilaskentaa, lukujonoja, logaritmia, potenssia ja eksponenttiyhtälöitä. Tavoitteena on myös vahvistaa matemaattisten käsitteiden kuten funktion ymmärtämistä. Kurssilla pohditaan myös matematiikan merkitystä yksilölle ja yhteiskunnalle. Kurssi luetaan mukaan opiskelijan suorittamaan matematiikan oppimäärään.

5.6.2 Matematiikan pitkä oppimäärä

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tehtävänä on antaa opiskelijalle ammatillisten ja korkeakouluopintojen edellyttämät matemaattiset valmiudet sekä matemaattinen yleissivistys.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1 2 3 4 5	6 7 8 9	10
Syventävät valtakunnalliset kurssit		11	12 13
Syventävät koulukohtaiset kurssit		15	14
Soveltavat kurssit	0		

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Kurssin itsenäinen suorittaminen on mahdollista ohjatusti vain erityistapauksessa. Lisätietoja opettajilta.

Kurssin arviointi

Pakolliset kurssit MAY1 – MAA10, syventävät valtakunnalliset kurssit MAA11 – MAA 13 ja koulukohtainen syventävä kurssi MAA15 arvioidaan numeroin. Syventävästä koulukohtaisesta kurssista MAA14 ja soveltavasta koulukohtaisesta kurssista MAA0 annetaan suoritusmerkintä. Arviointi perustuu kirjallisten kokeiden ohella osaamiseen ja aktiiviseen osallistumiseen oppitunneilla.

Pakolliset kurssit

MAY1 Luvut ja lukujonot
MAA2 Polynomifunktiot ja -yhtälöt
MAA3 Geometria
MAA4 Vektorit
MAA5 Analyttinen geometria
MAA6 Derivaatta
MAA7 Trigonometriset funktiot
MAA8 Juuri- ja logaritmifunktiot
MAA9 Integraalilaskenta
MAA10 Todennäköisyys ja tilastot

Syventävät valtakunnalliset kurssit

MAA11 Lukuteoria ja todistaminen

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija perehtyy logiikan alkeisiin ja tutustuu todistusperiaatteisiin sekä harjoittelee todistamista, hallitsee lukuteorian peruskäsitteet ja perehtyy alkulukujen ominaisuuksiin, osaa tutkia kokonaislukujen jaollisuutta jakoyhtälön ja kokonaislukujen kongruenssin avulla, syventää ymmärrystään lukujonoista ja niiden summista, osaa käyttää teknisiä apuvälineitä lukujen ominaisuuksien tutkimisessa.

MAA12 Algoritmit matematiikassa

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija syventää algoritmista ajatteluaan, osaa tutkia ja selittää, kuinka algoritmit toimivat, ymmärtää iteroinnin käsitteen ja oppii ratkaisemaan epälineaarisia yhtälöitä numeerisesti, osaa tutkia polynomien jaollisuutta ja osaa määrittää polynomien tekijät, osaa määrittää numeerisesti muutosnopeutta ja pinta-alaa, osaa käyttää teknisiä apuvälineitä algoritmien tutkimisessa ja laskutoimituksissa.

MAA13 Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija syventää differentiaali- ja integraalilaskennan teoreettisten perusteiden tuntemustaan, osaa tutkia aidosti monotonisten funktioiden käänteisfunktioita, täydentää integraalilaskennan taitojaan ja soveltaa niitä muun muassa jatkuvien todennäköisyysjakaumien tutkimiseen, osaa tutkia lukujonon raja-arvoa, sarjoja ja niiden summia, osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion ominaisuuksien tutkimisessa ja derivaatan laskemisessa annetun muuttujan suhteen sekä epäoleellisten integraalien, lukujonon raja-arvon ja sarjan summan laskemisessa sovellustehtävissä.

Syventävät koulukohtaiset kurssit

MAA14 Kertauskurssi

Kurssin keskeisenä tavoitteena on, että opiskelija täydentää ja syventää matemaattisten tutkimusmenetelmien tuntemustaan, kehittää taitoaan ratkaista erilaisia käytännön tehtäviä harjaantumalla käyttämään erilaisia funktioita matemaattisina malleina ja tutkimaan niitä yhtälöillä, graafisilla ja numeerisilla menetelmillä sekä derivaattaa käyttäen. Kurssilla harjoitellaan erilaisten menetelmien käyttöä ongelmanratkaisutilanteissa ja vahvistetaan matemaattisia ja laskennallisia valmiuksia matematiikan sovellusten kautta.

MAA15 Avaruusgeometria

Kurssin keskeisenä tavoitteena on, että opiskelija syventää avaruusgeometrian ja vektoriopin osaamistaan sekä harjaantuu kolmiulotteisen avaruuden ääriarvotehtävien ratkaisemiseen. Kurssilla keskeisiä sisältöjä ovat kolmiulotteisen avaruuden kulmat, janat, suorat, tasot sekä kappaleiden pinta-alat ja tilavuudet, joita tutkitaan sekä geometrisin ja vektoriopillisin menetelmin. Opiskelija syventää skalaaritulon sovellusten hallintaa sekä tutustuu vektorituloon ja skalaarikolmituloon sekä niiden sovelluksiin. Avaruuden ääriarvotehtävien kautta opiskelija syventää differentiaalilaskennan osaamistaan.

Soveltava koulukohtainen kurssi

MAA0 Johdatus matematiikan rakenteeseen

Kurssin keskeinen tavoite on vahvistaa opiskelijan laskennallisia valmiuksia pitkän oppimäärän opiskelun alkuvaiheessa. Yksinkertaisten ilmiöiden mallintamisessa ja laskennassa hyödynnetään sopivia apuvälineitä. Keskeinen sisältö muodostuu reaali- ja kompleksilukujen, polynomien ja rationaalilausekkeiden ominaisuuksista sekä taso- ja avaruusgeometrian peruskäsitteistä.

5.6.3 Matematiikan lyhyt oppimäärä

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tehtävänä on tarjota valmiuksia hankkia, käsitellä ja ymmärtää matemaattista tietoa. Tavoitteena on myös antaa riittävät valmiudet jatko-opintoihin. Tavoitteena on, että opiskelija oppii käyttämään tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, teknisiä apuvälineitä ja tietolähteitä elämän eri tilanteissa.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1 2 3	4 5 6	
Syventävät valtakunnalliset kurssit		7	7 8
Syventävä koulukohtainen kurssi			9

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Kurssin itsenäinen suorittaminen on mahdollista ohjatusti vain erityistapauksessa. Lisätietoja opettajilta.

Kurssin arviointi

Pakolliset kurssit MAY1 – MAB6 ja syventävät valtakunnalliset kurssit MAB7 – MAB8 arvioidaan numeroin. Syventävä koulukohtainen kurssi MAB9 arvioidaan suoritusmerkinnällä. Arviointi perustuu kirjallisten kokeiden ohella osaamiseen ja aktiiviseen osallistumiseen oppitunneilla.

Pakolliset kurssit

MAY1 Luvut ja lukujonot
MAB2 Lausekkeet ja yhtälöt
MAB3 Geometria
MAB4 Matemaattisia malleja
MAB5 Tilastot ja todennäköisyys
MAB6 Talousmatematiikka

Syventävät valtakunnalliset kurssit

MAB7 Matemaattinen analyysi

Kurssilla tutkitaan polynomifunktioita derivaatan ja graafisten menetelmien avulla. Kurssin aikana harjoitellaan polynomifunktion derivoimista, kulun ja merkkien tutkimista, ääriarvojen määrittämistä sekä tutkitaan funktion pienintä ja suurinta arvoa suljetulla välillä. Käytetään opittuja menetelmiä sovellustehtävien ratkaisemiseen.

MAB8 Tilastot ja todennäköisyys II

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija vahvistaa ja monipuolistaa tilastojen käsittelytaitojaan sekä osaa määrittää tilastollisia tunnuslukuja ja todennäköisyyksiä jatkuvien jakaumien avulla teknisiä apuvälineitä hyödyntäen. Keskeisiä sisältöjä ovat normaalijakauma ja jakauman normittamisen käsitteet, toistokoe, binomijakauma sekä luottamusvälin käsite.

Syventävä koulukohtainen kurssi

MAB9 Kertauskurssi

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija vahvistaa matematiikan osaamistaan ja muodostaa kokonaiskuvan lukion lyhyen matematiikan oppimäärästä. Kurssin keskeinen sisältö on pakollisten kurssien keskeisten aihekokonaisuuksien syventäminen.

5.7 Biologia

Biologia on elämää tutkiva luonnontiede. Biologian opetus kehittää opiskelijan luonnontieteellistä ajattelua ja maailmankuvaa. Biologian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää eliömaailman rakennetta ja toimintaa molekyyleistä koko maapallon tasolle asti. Biologian opetus auttaa opiskelijaa näkemään ihmisen riippuvuuden luonnosta ja toisaalta ihmisen toiminnan merkityksen ympäristölle. Opetuksen lähtökohtana on luonnon monimuotoisuuden arvostaminen ja kestävä elämäntavan

välttämättömyys. Biologiassa tietoa hankitaan havainnoinnin ja kokeellisuuden kautta. Opetukseen kuuluu laborointeja, pienimuotoisten tutkimusten tekemistä ja työskentelyä erilaisissa ympäristöissä.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1	2	
Syventävät valtakunnalliset kurssit	3	4 5	
Syventävä koulukohtainen kurssi			6
Soveltavat kurssit	7	7 8	8

Lisätieto: Kurssi BI3 opiskellaan jo ensimmäisenä opiskeluvuotena. Kurssit BI4 ja BI5 opiskellaan vasta BI3:n jälkeen vapaavalintaisessa järjestyksessä. Kurssi BI6 suositellaan opiskeltavaksi kurssien BI1–BI5 jälkeen. Kurssin BI8 opiskelu edellyttää, että ainakin kurssit BI1–BI3 on opiskeltu.

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Kurssit BI1–BI5 suoritetaan yleensä osallistumalla lähiopetukseen. Vain hyvin perustellusta syystä niiden itsenäinen suorittaminen on mahdollista. Kurssi BI7 suoritetaan suurimmaksi osaksi itsenäisesti. Kurseja BI6 ja BI8 ei ole mahdollista suorittaa itsenäisesti.

Kurssin arviointi

Pakolliset kurssit BI1–BI2 ja syventävät valtakunnalliset kurssit BI3 – BI5 arvioidaan numeroin. Syventävästä koulukohtaisesta kurssista BI6 ja soveltavista koulukohtaisista kurseista BI7 – BI8 annetaan suoritusmerkintä.

Arviointi perustuu tuntityöskentelyyn sekä erilaisiin tehtäviin, kokeisiin, tutkimuksiin, työselostuksiin, tutkielmiin ja kurssitöihin, jotka määrittellään jokaisen kurssin alussa.

Pakolliset kurssit

BI1 Elämä ja evoluutio

BI2 Ekologia ja ympäristö

Syventävät valtakunnalliset kurssit

BI3 Solu ja perinnöllisyys

Kurssin tavoitteena on ymmärtää solun rakennetta ja toimintaa sekä periytyksen perusteita. Kurssilla opetellaan käyttämään soluihin ja perinnöllisyyteen liittyviä käsitteitä, malleja ja teorioita. Kokeelliset työtavat ovat olennainen osa kurssia. Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat solubiologiset tutkimusmenetelmät, solujen kemiallinen rakenne, solujen toiminnan ohjaaminen nukleinihappojen avulla, solujen lisääntyminen sekä periytyksen perusteet. Kurssiin kuuluu solubiologinen tutkimus laboratoriossa tai sähköisten aineistojen avulla.

BI4 Ihmisen biologia

Kurssin tavoitteena on syventyä ihmisen rakenteeseen ja elintoimintoihin. Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat ravintoaineisiin, verenkiertoon ja hengitykseen liittyvät elimistöt ja aineenvaihduntareaktiot, tuki- ja liikuntaelimistö, elintoimintojen säätely hermoston, aistien, hormonitoiminnan, lämmönsäätelyn, kemiallisten tasapainojen ja puolustusmekanismien avulla sekä lisääntyminen. Kurssiin kuuluu pienimuotoinen ihmisen elimistön toimintaa mittaava tutkimus.

BI5 Biologian sovellukset

Kurssin tavoitteena on perehtyä biologian soveltamiseen muun muassa geeniteknologiassa, mikrobiologiassa, lääketieteessä, teollisuudessa, elintarviketuotannossa sekä kasvi- ja eläinjalostuksessa. Kurssilla opitaan arvioimaan sovelluksiin liittyviä mahdollisuuksia, uhkia ja eettisiä kysymyksiä. Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat bioteknologian, mikrobiologian ja geeniteknologian sovellukset ja niiden merkitys. Kurssiin kuuluu biologian sovellusalaan liittyvä koe tai tutkimus.

Syventävä koulukohtainen kurssi

BI6 Biologian kertauskurssi

Kurssin tavoitteena on parantaa opiskelijan valmiuksia osallistua biologian ylioppilaskokeeseen. Kurssilla pyritään hahmottamaan kokonaiskuvaa biologian eri osa-alueista yhdistellen pakollisten ja syventävien valtakunnallisten kurssien keskeisiä sisältöjä. Kurssin keskeinen sisältö on biologian oppimäärän kertaaminen ja syventäminen opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Kurssilla

harjoitellaan ylioppilaskokeen tehtäväaineistoon perehtymistä, hyvän koevastauksen suunnittelua ja laatimista vanhojen ylioppilaskoetehtävien avulla. Lisäksi kurssilla harjoitellaan diagrammien ja piirrosten tuottamista.

Soveltavat koulukohtaiset kurssit

B17 Lajintuntemus

Kurssin tavoitteena on oppia yleisiä eliölajien tunnistamistaitoja ja kehittää eliölajien tuntemusta. Kurssilla syvennyttään johonkin eliöryhmään. Kurssin tavoitteena on myös ymmärtää lajintuntemuksen merkitys biodiversiteetin eli luonnon monimuotoisuuden suojelun kannalta. Kurssin keskeinen sisältö on laatia eliökokoelma joko oikeista eliöistä esimerkiksi kasveja tai hyönteisiä keräten tai koostaa sähköinen eliökokoelma itse otetuista valokuvista. Kurssin tuotos voi olla eliökokoelma, nettisivu tai muu sähköinen esitystapa. Tuotokseen liitetään eliökokoelman työstämisestä kertova raportti. Käytännön työskentelyn lisäksi kurssilla perehdyttään eliölajien tunnistamisen periaatteisiin ja erilaisiin lajintuntemustyökaluihin. Kurssi alkaa yhteisellä, muutaman oppitunnin mittaisella johdannolla. Muilta osin kurssi suoritetaan itsenäisesti omalla ajalla, esimerkiksi koulun kesäloman aikana. Eliöryhmästä, eliökokoelman laajuudesta ja toteutustavasta on sovittava etukäteen opettajan kanssa.

B18 Biologian työkurssi

Kurssin tavoitteena on oppia työskentelemään turvallisesti laboratorioissa ja maastossa sekä suunnitella ja toteuttaa erilaisia kokeita ja tutkimuksia erilaisissa ympäristöissä. Kurssin tavoitteena on myös oppia tekemään muistiinpanoja omasta työskentelystä, tekemään havaintoja sekä raporttoimaan omista tuloksista ja työskentelystä. Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat laboratorio- ja maastotyöskentelyn työtavat sekä laborointien, kokeiden, tutkimusten, havainnoinnin ja maastotöiden suunnittelu ja toteutus eri biologian osa-alueilta mahdollisuuksien mukaan. Kurssilla harjoitellaan myös tutkimustulosten esittämistä tekstin, diagrammien, taulukoiden ja piirrosten avulla. Kurssitöistä laaditaan työselostukset.

5.8 Maantiede

Maantiede tarkastelee maailmaa alueellisesti sekä luonnontieteellisistä että yhteiskuntatieteellisistä näkökulmista käsin. Maantieteen opetus kehittää opiskelijan maantieteellistä maailmankuvaa ja ajattelutaitoja. Maantiede auttaa ymmärtämään maailmanlaajuisia, alueellisia ja paikallisia ilmiöitä ja ongelmia sekä niiden ratkaisumahdollisuuksia. Maantieteen opetuksen tavoitteena on oppia hahmottamaan muuttuva ja monimuotoinen maailma kokonaisuutena. Opetuksessa hyödynnetään opiskelijoiden omia arkisia kokemuksia ja havaintoja. Geomediaa käytetään monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä opetuksen kaikissa vaiheissa. Maantieteen tuntemus on keskeinen osa yleissivistystä.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakollinen kurssi	1		
Syventävät valtakunnalliset kurssit		2 3	4
Syventävä koulukohtainen kurssi			5

Lisätieto: Kurssit GE2–GE4 opiskellaan pääsääntöisesti numerojärjestyksessä pakollisen GE1-kurssin jälkeen. Kurssi GE5 suositellaan opiskeltavaksi kurssien GE1–GE4 jälkeen.

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Kurssit GE1–GE4 suoritetaan yleensä osallistumalla lähiopetukseen. Vain hyvin perustellusta syystä niiden itsenäinen suorittaminen on mahdollista. Kurssia GE5 ei ole mahdollista suorittaa itsenäisesti.

Kurssin arviointi

Pakollinen kurssi GE1 ja syventävät valtakunnalliset kurssit GE2 – GE4 arvioidaan numeroin. Syventävästä koulukohtaisesta kurssista GE5 annetaan suoritusmerkintä.

Arviointi perustuu tuntityöskentelyyn sekä erilaisiin tehtäviin, kokeisiin, tutkielmiin ja kurssitöihin, jotka määritellään jokaisen kurssin alussa.

Pakolliset kurssit

GE1 Maailma muutoksessa

Syventävät valtakunnalliset kurssit

GE2 Sininen planeetta

Kurssin tavoitteena on syventyä luonnonmaantieteellisiin ilmiöihin erityisesti ilma-, vesi- ja kivikehän osalta. Kurssilla opitaan käyttämään luonnonmaantieteellisiä käsitteitä sekä hankkimaan ja käyttämään luonnonmaantieteellistä tietoa geomedian avulla. Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat luonnonmaantieteellinen ajattelu, Maan planetaariset liikkeet ja niistä johtuvat ilmiöt, ilmakehän ja vesikehän liikkeet, maapallon vyöhykkeisyys, maapallon rakenne ja muuttuvat pinnanmuodot. Kurssilla harjoitellaan luonnonmaisemien tulkintaa karttojen ja kuvien avulla.

GE3 Yhteinen maailma

Kurssin tavoitteena on syventyä ihmismaantieteen ilmiöihin ja ihmistoiminnan alueellisiin piirteisiin. Kurssilla opitaan käyttämään ihmismaantieteellisiä käsitteitä sekä hankkimaan ja käyttämään ihmismaantieteellistä tietoa geomedian avulla. Keskeinen näkökulma on kestävän kehityksen merkitys maailman tulevaisuuden kannalta. Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat ihmismaantieteellinen ajattelu, väestö ja asutus, alkutuotanto ja ympäristö, teollisuus ja energialähteet, palvelut, liikkuminen ja vuorovaikutus sekä ihmistoiminnan alueellinen rakenne. Kurssilla harjoitellaan kulttuurimaisemien tulkintaa geomedian avulla.

GE4 Geomedia – tutki, osallistu ja vaikuta

Kurssin tavoitteena on soveltaa aiemmillä kursseilla hankittuja maantieteellisiä tietoja ja taitoja tutkimukseen, osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Kurssilla opitaan käyttämään paikkatietosovelluksia ja ymmärtämään geomedian merkitystä omassa arjessa ja yhteiskunnassa. Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat geomedian käyttö, maantieteelliset tutkimustaidot, kehityksen ohjailu eri aluetasoilla ja kestävän kehityksen mahdollisuudet. Kurssiin kuuluu maantieteellinen tutkielma tai osallistumis- ja vaikuttamisprojekti geomediaa hyväksi käyttäen.

Syventävät koulukohtaiset kurssit

GE5 Maantieteen kertauskurssi

Kurssin tavoitteena on parantaa opiskelijan valmiuksia osallistua maantieteen ylioppilaskokeeseen. Kurssilla pyritään hahmottamaan maantieteen oppimäärää kokonaisuutena yhdistellen pakollisen ja syventävien valtakunnallisten kurssien keskeisiä sisältöjä eri aluetasoilla. Kurssin keskeinen sisältö on maantieteen oppimäärän kertaaminen ja syventäminen opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Kurssilla harjoitellaan ylioppilaskokeen tehtävään perehtymistä, hyvän koevastauksen suunnittelua ja laatimista vanhojen ylioppilaskoetehtävien avulla. Lisäksi kurssilla vahvistetaan geomedian luku- ja tulkintataitoja sekä harjoitellaan karttojen, diagrammien ja piirrosten tuottamista.

5.9 Fysiikka

Fysiikka on empiirinen luonnontiede, jossa luonnon perusrakennetta ja -ilmiöitä pyritään ymmärtämään ja selittämään käyttäen kokeellisin menetelmin saatavaa tietoa. Tavoitteena on löytää luonnossa yleispäteviä lainalaisuuksia ja esittää ne matemaattisina malleina. Kokeellisuudella tuetaan opiskelijaa omaksuma uusia luonnontieteellisiä käsitteitä, periaatteita ja malleja.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakollinen kurssi	1		
Syventävät valtakunnalliset kurssit	2 3	4 5 6	7
Syventävä koulukohtainen kurssi			8
Soveltavat kurssit		10	9 10

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Kurssin itsenäinen suorittaminen tuntiopetukseen osallistumatta on mahdollista vain erityisestä syystä. Soveltavia kursseja ei ole mahdollista suorittaa itsenäisesti. Lisätietoja opettajalta.

Kurssin arviointi

Pakollinen kurssi FY1 ja syventävät valtakunnalliset kurssit FY2 - FY7 arvioidaan numeroin. Syventävästä koulukohtaisesta kurssista FY8 ja soveltavista koulukohtaisista kursseista FY9 – FY10 annetaan suoritusmerkintä.

Arvioinnissa otetaan huomioon sekä jatkuva näyttö (tuntityöskentely) että summatiivinen kurssikoe, joilla mitataan kurssien keskeisten tavoitteiden saavuttamista. Mahdolliset projektityöt, tutkielmat tms. arvioidaan erikseen.

Oppiainekohtaiset lisätiedot

Fysiikassa tavoitteena on löytää havaintoja tekemällä luonnossa esiintyviä yleispäteviä lainalaisuuksia ja esittää ne matemaattisina malleina. Jokaisessa fysiikan kurssissa kokeellisuus pyritään toteuttamaan paitsi mittauksia tekemällä olemassa olevilla työvälineillä myös videoiden ja erilaisten animaatioiden avulla.

Pakollinen kurssi   FY1 Fysiikka luonnontieteenä

Syventävät valtakunnalliset kurssit

FY2 Lämpö

Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää energian merkityksen fysiikan keskeisenä käsitteenä ja osaa soveltaa lämpöilmiöiden käsitteitä jokapäiväisessä elämässä. Keskeisenä sisältönä ovat termodynaamisten tilanmuuttujien väliset yhteydet, mekaanisen työ, teho ja hyötysuhde, energian säilyminen lämpöopin, lämpöopin pääsäännöt.

FY3 Sähkö

Tavoitteena on, että opiskelija osaa käyttää ja soveltaa sähköön liittyviä käsitteitä jokapäiväisessä elämässä sekä osaa tehdä sähköopin perusmittauksia. Keskeisenä sisältönä ovat tasavirtapiirikytkennät, Ohmin laki, Joulen laki ja Kirchhoffin lait, kondensaattori ja niiden käyttö tasavirtapiirissä sekä diodi komponenttina.

FY4 Voima ja liike

Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää voiman ja liikkeen välisen yhteyden arkielämän ilmiöissä sekä keskeisten mekaniikan säilymlakien merkityksen fysiikassa. Tavoitteena on myös harjaantua tuottamaan ja tulkitsemaan graafisia esityksiä. Keskeisenä sisältönä ovat liikkeen mallit, vuorovaikutus liikkeen muutoksen syynä, Newtonin lait, voiman momentti ja tasapaino, liikeyhtälö, energiaperiaate mekaniikassa, liikemäärän säilymlaki, impulssiperiaate sekä erilaiset törmäykset niihin liittyvine malleineen.

FY5 Jaksollinen liike ja aallot

Tavoitteena on, että opiskelija osaa käyttää ja soveltaa jaksollisen liikkeen ja aaltojen käsitteitä sekä perehtyy värähdys- ja aaltoliikkeen perusteisiin tutkimalla mekaanista värähtelyä ja ääntä aaltoliikkeenä. Keskeisenä sisältönä ovat harmoninen värähdysliike, aaltoliikkeen heijastuminen, taittuminen, interferenssi, diffraktio, seisovat aallot, ääni aaltoliikkeenä, tasainen ympyräliike jaksollisena liikkeenä sekä aaltoliikeilmiöt lääketieteessä ja musiikissa.

FY6 Sähkömagnetismi

Tavoitteena on, että opiskelija osaa käyttää ja soveltaa sähkömagnetismiin ja valoon liittyviä käsitteitä ympäristön ja teknologian ilmiöissä. Keskeisenä sisältönä ovat magneettinen vuorovaikutus ja magneettikenttä, varatun hiukkasen liike sähkö- ja magneettikentässä, sähkömagneettinen induktio sovelluksineen, energia siirto sähkövirran avulla sekä sähkömagneettisen säteilyn ominaisuudet.

FY7 Aine ja säteily

Tavoitteena on, että osaa käyttää ja soveltaa aineen ja säteilyn käsitteitä jokapäiväisen elämän ja teknologian ilmiöissä sekä syventää kokonaiskuvaa maailmankaikkeuden rakenteesta. Keskeisenä sisältönä ovat energian ja sähkömagneettisen säteilyn kvantittuminen, aaltohiukkasdualismi, atomiytimen rakenne, ydinreaktiot ja ydinenergia, radioaktiivisuus ja hajoamislaki sekä säteilyturvallisuus ja säteilyn hyötykäyttö.

Syventävä koulukohtainen kurssi

FY8 Fysiikan kokonaiskuva

Kurssi on välttämätön kaikille fysiikan ainereaalikokeeseen osallistuville opiskelijoille. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija kertaa fysiikan valtakunnallisten kurssien keskeisen sisällön, pystyy tulkitsemaan graafisia esityksiä eri fysiikan ilmiöistä sekä hallitsee hyvin fysiikan ongelmien matemaattisen ja kirjallisen ratkaisun. Keskeiset sisällöt ovat graafisten esitysten tuottaminen, fysiikan tehtävän käsittelyvaiheiden sisäistäminen, syventävien kurssien keskeisen sisällön kertaus sekä ainereaalikokeeseen valmistautuminen erityyppisiä harjoitustehtäviä tekemällä.

Soveltavat koulukohtaiset kurssit

FY9 Mekaniikkaa soveltaen

Kurssin tavoitteena on syventää opiskelijan tietämystä mekaniikan ilmiöissä ja antaa tarpeellisia lisävalmiuksia erityisesti teknilliseen yliopistoon, ammattikorkeakouluun ja lääketieteelliseen tiedekuntaan aikoville opiskelijoille. Kurssin keskeisen sisällön muodostavat käyräviivaisen liikkeen ja pyörimisliikkeessä olevan kappaleen tarkastelu kinematiikan yhtälöiden, energiaperiaatteen ja dynamiikan peruslain avulla.

FY10 Fysiikan työkurssi

Kurssin tavoitteena on kokeellisen työskentelyn avulla syventää ymmärtämystä jokapäiväisen elämän fysiikan ilmiöistä. Keskeisenä sisältönä ovat pienryhmissä tehtävät kokeelliset mittaukset, mittaustulosten arviointi sekä tuloksista tehtävät kirjalliset työselostukset. Kurssin aikana pyritään toteuttamaan yritysvierailu sellaiseen paikalliseen yritykseen, jonka toiminnan lähtökohtana on jonkin fysikaalisen ilmiön hyödyntäminen.

5.10 Kemia

Kemian opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja nykyaikaisen maailmankuvan kehittymistä. Opetus ohjaa ymmärtämään kemian ja sen sovellusten merkitystä jokapäiväisessä elämässä, ympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Kursseilla opiskelijat kehittävät valmiuksiaan luonnontieteellisten ja luonnontieteitä soveltavien alojen jatko-opintoihin.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakollinen kurssi	1		
Syventävät valtakunnalliset kurssit	2	3 4 5	
Syventävä koulukohtainen kurssi			6
Soveltava kurssi		7	

Lisätieto: Kurssi KE7 kurssien KE1, KE2 ja KE3 jälkeen.

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Kurssin itsenäinen suorittaminen on mahdollista vain erityisestä syystä. Lisätietoja opettajalta.

Kurssin arviointi

Pakollinen kurssi KE1 ja syventävät valtakunnalliset kurssit KE2 – KE5 arvioidaan numeroin. Syventävästä koulukohtaisesta kurssista KE6 ja soveltavasta koulukohtaisesta kurssista KE7 annetaan suoritusmerkintä.

Kurssien tavoitteiden saavuttamista arvioidaan kurssikokeilla sekä opiskelijan kurssin aikana antamalla jatkuvalla näytöllä. Arviointiin vaikuttavat myös esim. tuntityöskentelyn ja kotitehtävien perusteella saatu käsitys opiskelijan tiedoista ja taidoista, erilaiset kokeelliset työt ja niihin liittyvä raportointi sekä mahdolliset projekti- ja tutkimustyöt.

Pakollinen kurssi KE1 Kemiaa kaikkialla

Syventävät valtakunnalliset kurssit

KE2 Ihmisen ja elinympäristön kemiaa

Keskeiset sisällöt ovat kemian merkitys hyvinvoinnin ja terveyden kannalta, orgaanisten yhdisteiden rakenteiden mallintaminen ja ominaisuuksien selittäminen rakenteen avulla, avaruus rakenne ja isomeria, ainemäärä ja pitoisuus, aineen rakenteen analyysimenetelmät, työvälineiden ja reagenssien käyttö sekä liuosten valmistus.

KE3 Reaktiot ja energia

Keskeiset sisällöt ovat energiaratkaisut ja ympäristö, kemiallisen reaktion symbolinen ilmaisu ja tasapainottaminen, epäorgaanisten ja orgaanisten yhdisteiden reaktiot, aineen ja energian häviämättömyys kemiallisessa reaktiossa, kaasujen ominaisuudet ja yleinen tilanyhtälö sekä reaktioiden tutkiminen kokeellisesti.

KE4 Materiaalit ja teknologia

Keskeiset sisällöt ovat kemian merkitys teknologiassa ja yhteiskunnassa, metallit ja polymeerit, atomin ulkoelektronirakenne ja jaksollinen järjestelmä, hapetusluvut ja hapetus-pelkistysreaktiot, sähkökemian, kemiallisten reaktioiden laskennallinen soveltaminen, tutkimuksen tai ongelmanratkaisun ideointi ja suunnittelu sekä yhteistyön rooli kemiallisen tiedon tuottamisessa.

KE5 Reaktiot ja tasapaino

Keskeiset sisällöt ovat kemian merkitys kestävän tulevaisuuden rakentamisessa, kemiallisen reaktion nopeus, reaktiotasapaino ja siihen vaikuttaminen, happo-emästatasapaino, puskuriliuokset, tasapainoon liittyvät graafiset esitykset, homogeenisen tasapainon ja happo-emästatasapainon laskennallinen käsittely sekä tutkimustulosten ja -prosessin arviointi.

Syventävä koulukohtainen kurssi

KE6 Kemian kokonaiskuva

Kurssi on tarkoitettu kemian ainereaalikokeeseen valmistautuville ja pääsykokeissa tai jatko-opinnoissa kemiaa tarvitseville opiskelijoille. Kurssin tavoitteita ovat lukiokemian eri osa-alueiden kertaaminen, keskeisten sisältöjen syvällisempi tarkastelu ja kemian ainereaalikokeeseen valmistautuminen. Tavoitteena on vahvistaa opiskelijan kirjallisia ja laskennallisia taitoja kemian eri tehtävätyyppien ratkaisemisessa sekä jäsentää ja syventää aiemmin opittuja kokonaisuuksia.

Soveltava koulukohtainen kurssi

KE7 Kemian työkurssi

Kurssilla tehdään lukion oppimäärään liittyviä kemian kokeellisia töitä. Tavoitteena on kerrata ja oppia uusia kemian kokeellisia työtapoja, tutustua erilaisiin laboratoriotöissä tarvittaviin laitteistoihin, oppia raportoimaan kokeellisen työn vaiheita ja tulkitsemaan tuloksia työselostuksen avulla sekä hankkia kokeellisesti tietoa kemian perusilmiöistä. Kurssilla vahvistetaan opiskelijan valmiuksia täsmälliseen ja turvalliseen laboratoriotyöskentelyyn myös jatko-opintoja ajatellen.

5.11 Filosofia

Filosofia on vanha tiede. Jo Antiikin kreikkalaiset alkoivat pohtia, millainen maailma ja todellisuus ovat ja mitä ihminen voi siitä tietää. Samoja kysymyksiä pohdimme vielä yli kaksituhatta vuotta myöhemmin. Filosofian opiskelu antaa välineitä pohtia ja jäsentää koko todellisuutta, ihmisen toimintaa siinä sekä nykypäivänä yhä kasvavaa informaatiotulvaa. Filosofia opettaa ajattelemisen, perustelemisen ja keskustelemisen taitoja, joista on hyötyä monissa ammateissa ja joita arvostetaan yhtä hyvin liike-elämässä, mediassa kuin politiikassakin.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1	2	
Syventävät valtakunnalliset kurssit		3 4	3 4
Soveltava kurssi		5	5

Lisätieto: Kurssien FI2 - FI5 opiskelun edellytyksenä on kurssin FI1 suorittaminen, muuten kurssien suoritusjärjestys on vapaa.

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Pakollisten kurssien itsenäinen suorittaminen on mahdollista vain erityisestä syystä. Valtakunnallisia syventäviä kursseja voi suorittaa itsenäisesti, ellei kurssia ole tarjolla lähiopetuksena. Tarvittaessa niitä voi suorittaa myös verkko-opetuksena. Lisätietoja opettajalta.

Kurssin arviointi

Pakolliset kurssit FI1 – FI2 ja syventävät valtakunnalliset kurssit FI3 – FI4 arvioidaan numeroin. Soveltavasta koulukohtaisesta kurssista FI5 annetaan suoritusmerkintä.

Filosofian kurssien arvioinnin perusteina ovat jatkuva näyttö sekä kirjallinen kuulustelu tai sen korvaavat muut kirjalliset tuotokset. Myös pidetyt esitelmät, alustukset ja kurseilla tehdyt tehtävät ovat tukena arvioinnille. Kurseilla kirjallisesti annettu sanallinen arviointi tai mahdollinen suullinen palaute voivat täydentää ja täsmentää arvosanaa.

Pakolliset kurssit   **F11 Johdatus filosofiseen ajatteluun**
F12 Etiikka

Syventävät valtakunnalliset kurssit

F13 Yhteiskuntafilosofia

Kurssilla perehdytään yhteiskuntien muodostumiseen, keskeisiin toimintaperiaatteisiin, oikeudenmukaisuuden toteutumiseen ja vallan jakautumiseen liittyviin filosofisiin kysymyksiin. Tavoitteena on ymmärtää niihin liittyviä keskeisiä käsitteitä ja teorioita sekä lisätä opiskelijoiden kykyä seurata, pohtia ja jäsentää ajankohtaisia yhteiskuntafilosofisia kysymyksiä.

F14 Tieto, tiede ja todellisuus

Kurssilla pohditaan olemassaoloon ja todellisuuden hahmottamiseen sekä tietämiseen, tiedon muodostumiseen ja totuuden luonteeseen liittyviä filosofisia kysymyksiä. Myös tieteellisen tiedon luonnetta ja pätevän tutkimuksen sekä päättelyn ehtoja mietitään erityisesti joidenkin oppilaita kiinnostavien tieteenalojen tieteenfilosofisesta viitekehystä niitä tarkastellen.

Soveltava koulukohtainen kurssi

F15 Arjen estetiikkaa filosofisin silmin

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija saa ajattelullisia välineitä tämän päivän moninaisten arkisten, esteettisten, taiteellisten ja kulttuuristen ilmiöiden ymmärtämiseen ja jäsentämiseen ja voi samalla kehittää omaa arvioivaa medialukutaitoaan. Tarkoitus on antaa pohjaa omakohtaisten kokemusten tulkinnaalle ja arvioinnille sekä valmiuksia omaan elämänympäristöön vaikuttamiseen ja sen parantamiseen. Kurssilla tuotetaan joko omana tai ryhmätyönä digitaalinen kurssimateriaali, jossa jotakin itselle tuttua tai kiinnostavaa estetiikkaan kytkeytyvää ilmiötä tutkitaan filosofisen estetiikan näkökulmista. Eli kurssilla voidaan luoda esimerkiksi suljettu blogi tai kotisivusto, jossa vaikkapa omaa harrastusta tai kiinnostuksen kohdetta esitellään, tutkitaan ja arvioidaan pohtimalla sen erilaisia ilmenemismuotoja ja ontologiaa, normeja ja arviointia, sen kautta vaikuttamista ja siihen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Materiaali tuotetaan suljetusti kurssin puitteissa ja sen julkaiseminen laajemmin on kunkin opiskelijan oma päätös ja omalla vastuulla.

5.12 Psykologia

Ihmisen toimintaa tutkivana tieteenä psykologia antaa valmiuksia havainnoida ja ymmärtää monipuolisesti ihmistä ja hänen toimintaansa vaikuttavia tekijöitä. Psykologisen tiedon ja käsitteiden avulla opiskelija voi tunnistaa, tiedostaa ja käsitellä psyykkisiä ilmiöitä. Psykologian tiedot ja taidot tukevat itsetuntemusta, itsensä kehittämistä ja psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä. Psykologian yhtäältä empiirinen ja toisaalta pohdiskeleva ote luovat opiskelijalle mahdollisuuden kehittää omaa kriittistä ajatteluaan.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakollinen kurssi	1		
Syventävät valtakunnalliset kurssit	2	3 4	5
Syventävät koulukohtaiset kurssit		6 7	6 7 8

Lisätieto: Kurssit PS1 – PS5 suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä. Kurssien PS6 – PS8 opiskelun edellytyksenä on kurssin PS1 suorittaminen, muuten niiden suorittamisjärjestys on vapaa. PS8 suositellaan ylioppilaskoetta edeltäväksi kurssiksi.

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Pakollisen kurssin suorittaminen itsenäisesti on mahdollista vain erityisestä syystä. Kurssia PS6, johon sisältyy opintokäyntejä lähialueen mielenterveyspalveluihin, ei voi suorittaa itsenäisesti. Muita syventäviä kursseja voi suorittaa itsenäisesti vain perustellusta syystä. Lisätietoja opettajalta.

Kurssin arviointi

Pakollinen kurssi PS1 ja syventävät valtakunnalliset kurssit PS2 – PS5 arvioidaan numeroin. Syventävistä koulukohtaisista kursseista PS6 – PS8 annetaan suoritusmerkintä.

Psykologian kurssien arvioinnin perusteina ovat jatkuva näyttö sekä kirjallinen kuulustelu tai sen korvaavat muut kirjalliset tuotokset. Myös pidetyt esitelmät, alustukset ja kursseilla tehdyt tehtävät ovat tukena arvioinnille. Kursseilla kirjallisesti annettu sanallinen arviointi tai mahdollinen suullinen palaute voivat täydentää ja täsmentää arvosanaa.

Pakolliset kurssit PS1 Psykkinen toiminta ja oppiminen

Syventävät valtakunnalliset kurssit

PS2 Kehittyvä ihminen

Kurssin tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiudet ymmärtää erityisesti lapsuus- ja nuoruusiän kehitystä tärkeimpien kehityksen osa-alueiden ja kehitysteorioiden valossa sekä soveltaa tietoja arkielämän kokemuksiinsa. Kurssin sisältöihin kuuluu myös hermoston toiminnan tarkastelu kehityspsykologisesta näkökulmasta sekä kehityspsykologiseen tutkimukseen perehtyminen.

PS3 Tietoa käsittelevä ihminen

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija perehtyy kognitiivisiin perustoimintoihin eli havaitsemiseen, tarkkaavaisuuteen ja muistiin sekä johonkin korkeamman kognitiiviseen toiminnan ilmiöön kuten päätöksenteko, ongelmanratkaisu, asiantuntijuus tai kielelliset toiminnot. Kurssilla selvitetään myös kognitiivisten toimintojen hermostollista perustaa sekä tutustutaan kognitiivisten toimintojen tutkimukseen.

PS4 Tunteet, psykkinen hyvinvointi ja mielenterveys

Kurssilla keskitytään emootioihin sekä mielenterveyteen ja niiden tutkimukseen. Tunteiden syntymiseen liittyviin tekijöihin perehdytään liittämällä ne osaksi ihmisen psykkinistä hyvinvointia. Kurssilla selvitetään ihmisen mahdollisuuksia psykkiniseen itsesäätelyyn ja mielenterveyteen vaikuttavia tekijöitä. Tarkoituksena on myös oppia tunnistamaan yleisimmät mielenterveyden häiriöt ja syventyä vähintään yhden häiriön syihin, oireisiin ja hoitoon.

PS5 Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen

Kurssilla keskeisenä on yksilöllisen persoonallisuuden syntymiseen ja muokkautumiseen liittyvät tekijät. Tavoitteena on ymmärtää persoonallisuuden biologista perustaa sekä sosiaalisten ja kulttuurallisten tekijöiden vaikutusta siihen. Kurssilla syvennetään psykologian tutkimusmenetelmien ymmärrystä yksilöllisten erojen ja persoonallisuustutkimuksen osalta.

Syventävät koulukohtaiset kurssit

PS6 Psykkinen hyvinvoinnin ylläpito ja mielenterveysongelmat arjessa

Kurssin keskeisenä tavoitteena on syventää opiskelijan ymmärrystä psykkinen hyvinvoinnin ylläpidosta ja mielenterveysongelmista antamalla käytännön tietoa lähialueen mielenterveyspalveluista, erilaisista hoitomuodoista ja niiden tavoitettavuudesta vierailijoiden ja opintokäyntien kautta. Kurssilla myös syvennetään omaa itsetuntemusta, stressin- ja elämänhallinnan taitoja.

PS7 Sosiaalipsykologiaa ja ihmissuhdetaitoja monikulttuurisessa maailmassa

Kurssin tavoitteena on lisätä ja syventää opiskelijan sosiaalipsykologisia tietoja ja ymmärrystä. Opiskelija ymmärtää yksilön merkityksellisyyden ryhmän osana: hahmottaa ryhmän jäsenenä tai johtajana toimimisen vaikutuksia ryhmän tavoitteiden suhteen. Opiskelija ymmärtää ryhmien muodostumiseen ja toimintaan liittyviä prosesseja ja dynamiikkaa ja hän voi ryhmän kautta peilata lisätä omaa itsetuntemustaan. Opiskelija oppii ymmärtämään vuorovaikutustilanteita monipuolisesti sekä yksilön että ryhmän näkökulmasta. Tänä päivänä tärkeää on myös huomioida ryhmien välisiä suhteita ja kulttuurien erilaisuuden liittyviä ilmiöitä.

PS8 Psykologian näköalapaikkoja ja taitojen syvennystä

Tämä kurssi on tärkeä kaikille niille opiskelijoille, jotka osallistuvat psykologian reaalikokeeseen. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija syventää kokoavasti aikaisemmillä kursseilla hankkimiaan tietoja ja ajankohtaistaa tietouttaan seuraamalla tiedotusvälineissä käytävää keskustelua psykologisista aiheista. Lisäksi kurssilla voidaan vielä hioa psykologian ylioppilaskirjoitukissa tarvittavien digitaalisten työkalujen käyttöä. Opiskelija harjaantuu hankkimaan ja arvioimaan itsenäisesti psykologista tietoa sekä harjoittelee keskeisten tutkimusmenetelmien käyttöä. Opiskelija tutustuu uusiin tutkimuksiin ja osaa arvioida niiden luotettavuutta sekä hahmottaa psykologian tulevia kehityssuuntia.

5.13 Historia

Historian opiskelun tavoitteena on oppia ymmärtämään eri aikakausien ja kulttuurien ominaispiirteitä, historiallista kehitystä ja sitä kautta myös nykyajan ilmiöitä. Historia tarkastelee kulttuuria laajassa merkityksessä. Kulttuuri on yhteisön henkisten ja materiaalistien saavutusten kokonaisuus. Kulttuuri on identiteetti. Se tekee meistä sitä mitä me olemme.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1	2	3
Syventävät valtakunnalliset kurssit	4	5,6	5,6
Syventävä koulukohtainen kurssi			7

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Kurssien itsenäinen suorittaminen on mahdollista perustellusta syystä. Asiasta tulee neuvotella opettajan kanssa. Suositeltavaa on osallistua opetukseen.

Kurssin arviointi

Pakolliset kurssit HI1 – HI3 ja syventävät valtakunnalliset kurssit HI4 – HI6 arvioidaan numeroin. Syventävästä koulukohtaisesta kurssista HI7 annetaan suoritusmerkintä.

Arviointi perustuu kurssikokeeseen sekä kurssin aikana annettuun jatkuvaan näyttöön.

Pakolliset kurssit

- HI1 Ihminen ympäristön ja yhteiskuntien muutoksessa**
- HI2 Kansainväliset suhteet**
- HI3 Itsenäisen Suomen historia**

Syventävät valtakunnalliset kurssit

HI4 Eurooppalaisen maailmankuvan kehitys

Kurssi tarkastelee eurooppalaisen kulttuurin muodostumista ja kehitystä antiikin ajoista aina nykypäivään. Keskeisiä teemoja ovat uskonto, taide, tiede, yhteiskunnalliset aatteet ja niiden synnyttämät poliittiset muutokset.

HI5 Ruotsin itämaasta Suomeksi

Kurssi tarkastelee Suomen kehitystä osana Itämeren aluetta 1800-luvun alkuun saakka. Kurssi sisältää Suomen esihistorian ja Ruotsin vallan ajan. Tavoitteena on saada kokonaiskuva valtiollisesta, taloudellisesta ja sivistyksellisestä kehityksestä mutta myös ihmisten arkisesta elämästä kyseisenä aikana. Kurssilla perehdytään myös paikallishistorian tapahtumiin ja tutkimusmenetelmiin.

HI6 Maailman kulttuurit kohtaavat

Kurssilla perehdytään kulttuurin käsitteeseen, kulttuurieroihin ja niitä koskevan ajattelun muutoksiin. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti Euroopan ulkopuoliset kulttuurit ja niiden kohtaaminen eurooppalaisen kulttuurin kanssa.

Syventävä koulukohtainen kurssi

HI7 Historian ja yhteiskuntaopin kertauskurssi

Kurssilla kerrataan sekä historian että yhteiskuntaopin kurssien keskeiset sisällöt. Kurssin tavoitteena on auttaa opiskelijaa menestymään ylioppilastutkinnon reaalikokeessa. Kurssilla keskitytään aikaisempien reaalikokeiden tehtäviin, kerrataan niiden avulla oppiaineiden oppimääriä sekä tarkastellaan reaalikokeen tehtävien luonnetta. Kurssimerkinnän saa osallistumalla koko kurssin opetukseen ja suorittamalla annetut tehtävät. On myös mahdollista osallistua vain joko historian tai yhteiskuntaopin osioon. Tällöin ei saa kuitenkaan suoritusmerkintää.

5.14 Yhteiskuntaoppi

Yhteiskuntaopin tavoitteena on syventää opiskelijoiden käsitystä ympäröivän yhteiskunnasta rakenteesta ja muutosvoimista. Yhteiskuntaopissa perehdytään suomalaiseen ja eurooppalaiseen päätöksentekojärjestelmään sekä kansalaisen vaikuttamismahdollisuuksiin. Keskeistä on myös se, että opiskelija oppii ymmärtämään talouselämän toimintaa ja hallitsemaan omaa talouttaan.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1	2,3	
Syventävä valtakunnallinen kurssi	4	4	4
Soveltava kurssi		5	5

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Kurssien itsenäinen suorittaminen on mahdollista perustellusta syystä. Asiasta tulee neuvotella opettajan kanssa. Suositeltavaa on osallistua opetukseen.

Kurssin arviointi

Pakolliset kurssit YH1 – YH3 ja syventävä valtakunnallinen kurssi YH4 arvioidaan numeroin. Soveltavasta koulukohtaisesta kurssista YH5 annetaan suoritusmerkintä.

Arviointi perustuu kurssikokeeseen sekä kurssin aikana annettuun jatkuvaan näyttöön.

Pakolliset kurssit

YH1 Suomalainen yhteiskunta

YH2 Taloustieto

YH3 Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma

Syventävä valtakunnallinen kurssi

YH4 Kansalaisen lakitieto

Kurssi antaa perustiedot Suomen oikeusjärjestyksestä ja tuomioistuinlaitoksesta. Tavoitteena on, että opiskelija kykenee valvomaan omia oikeuksiaan ja hoitamaan tavanomaisia oikeustoimia. Keskeisiä aihepiirejä ovat esimerkiksi perhelainsäädäntö, perinnönjako, työelämän lainsäädäntö, kuluttajansuoja ja rikoslainsäädäntö.

Soveltava koulukohtainen kurssi

YH5 Talous- ja työelämätaidot tutuiksi

Kurssin tavoitteena on syventää opiskelijoiden tietoja taloudesta ja työelämästä sekä kehittää talous- ja työelämätaitoja. Kurssin aikana opittua sovelletaan erilaisissa harjoituksissa. Keskeisiä aihepiirejä ovat oman talouden hallinta, velat ja vakuudet, sijoittaminen, ammatinvalinta, työnhaku, yrittäjyys ja työelämään liittyvä lainsäädäntö.

5.15 Uskonto(evankelis-luterilainen)

Uskonnonopetuksen tehtävänä on tarjota opiskelijoille monipuolinen uskontoihin ja katsomuksiin liittyvä yleissivistys. Uskonnonopetuksen tarve globaalissa maailmassa on ilmeinen. Opiskelijoita ohjataan tutustumaan uskontoihin analyttisesti ja kriittisesti digitaalisia apuvälineitä hyödyntäen. Uskonnonopetuksen tehtävänä on myös tukea opiskelijan oman maailmankatsomuksen rakentumista.

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1	2	
Syventävät valtakunnalliset kurssit	3	6	4 5
Syventävät koulukohtaiset kurssit			10
Soveltavat kurssit	7	8 9	

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Uskonnon luonne oppiaineena edellyttää tuntityöskentelyä; pääsääntöisesti kurssit suoritetaan ryhmässä. Joissakin erityistapauksissa kurseja voi suorittaa itsenäisesti, ei kuitenkaan kurseja UE 8, UE 9 ja UE 10.

Kurssin arviointi

Pakolliset kurssit UE1 – UE2 ja syventävät valtakunnalliset kurssit UE3 – UE6 arvioidaan numeroin. Syventävästä koulukohtaisesta kurssista UE10 ja soveltavista koulukohtaisista kursseista UE7 – UE9 annetaan suoritusmerkintä.

Arvioinnissa pyritään tukemaan opiskelijan omakohtaisen opiskeluprosessin pitkäjänteistä suunnittelua ja omakohtaisten tavoitteiden asettamista ja niihin pyrkimistä. Siksi kannustetaan itsearviointiin ja ryhmäarviointiin.

Pakolliset kurssit

UE1 Uskonto ilmiönä - kristinuskon, juutalaisuuden ja islamin jäljillä

UE2 Maailmanlaajuinen kristinuskko

Syventävät valtakunnalliset kurssit

UE3 Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä

Tavoitteet: Kurssin tavoitteena on hahmottaa maailman uskontotilannetta ja tutustua Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneisiin uskontoihin. Opiskelija tutustuu myös luonnonuskontoihin ja uusiin uskonnollisiin liikkeisiin. Opiskelija saa globaalissa työelämässä tarvittavia valmiuksia.

Keskeiset sisällöt: Hindulainen ja buddhalainen maailmankuva, jainalaisuuden ja sikhiläisyyden keskeiset piirteet, kungfutselaisuuden ja taolaisuuden keskeiset piirteet ja shintolaisuuden merkitys Japanissa. Aasian uskontojen vaikutukset länsimaissa ja muut uususkonnolliset ilmiöt Euroopassa.

UE4 Uskonto suomalaisessa yhteiskunnassa

Tavoitteet: Kurssin tavoitteena on tutustua monipuolisesti uskontotilanteeseen nyky-Suomessa. Opiskelija tutustuu uskonnonvapauskäsitteeseen ja uskontojen väliseen dialogiin Suomessa. Opiskelija osaa toimia aktiivisena kansalaisena myös omassa uskonnollisessa taustayhteisössään.

Keskeiset sisällöt: Suomalainen uskonnollisuus ja sekularisaatio, uskonnolliset yhteisöt Suomessa, uskonnon merkitys yhteiskunnassa, työelämässä, politiikassa ja taloudessa.

UE5 Uskonnot tieteessä, taiteessa ja populaarikulttuurissa

Tavoitteet: Kurssin tavoitteena on hahmottaa uskonnon ja taiteen suhdetta, uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla. Opiskelija tutustuu uskonnolliseen symboliikkaan ja siihen, miten taiteessa ja populaarikulttuurissa käsitellään uskonnollisia teemoja. Opiskelija tutustuu myös muinaissuomalaisen uskonnon vaikutuksiin suomalaisessa kulttuuriperinnössä.

Keskeiset sisällöt: Uskonnon tutkimuksen ajankohtaiset näkökulmat, uskonnollisen taiteen merkitys, uskonnollisten tilojen arkkitehtuuri ja symboliikka. Muinaissuomalaisen uskonnon ja kristinuskon kohtaaminen.

UE6 Uskonnot ja media

Tavoitteet: Opiskelija tutustuu uskuntoon liittyviin ajankohtaisiin teemoihin eri medioissa. Opiskelija osaa analysoida ja arvioida median välittämää tietoa ja osaa olla kriittinen. Opiskelija osallistuu mediasisällön tuottamiseen.

Keskeiset sisällöt: Uskonnollinen media, uskonnot medioissa, uskonnollisen kielen ja kuvaston käyttö eri medioissa, uskontojen mediajulkisuus. Uskontoon liittyvän mediasisällön tuottaminen.

Syventävät koulukohtaiset kurssit

UE10 Kertauskurssi

Tavoitteet: Keskeisten sisältöjen kertaus ennen yo-kirjoituksia.

Sisällöt: Kurssilla käydään läpi valtakunnalliset pakolliset ja syventävät kurssit ja mikäli aikaa riittää myös keskeiset osat koulukohtaisista soveltavista kursseista.

Soveltavat koulukohtaiset kurssit

UE7 Raamattukurssi

Tavoitteet: Opiskelija tuntee kristinuskon perusteoksen Raamatun. Hän tutustuu Raamattuun kristillisen uskon ja kirkon kirjana, saa tietoa kirjojen syntyhistoriasta ja kirjoittajista. Opiskelija oppii ymmärtämään Raamatun tulkintaperiaatteita ja tutustuu eksegetiikkaan, tieteelliseen Raamatun tutkimukseen.

Keskeiset sisällöt: Vanhan- ja Uuden testamentin synty ja keskeinen sisältö. Raamatun tutkimuksen viimeisimmät tulokset ja keskeisimmät tulkintaperiaatteet. Raamatun vaikutus historiaan, kulttuuriin, yhteiskuntaan ja tavallisten ihmisten elämään kaikkialla maailmassa.

UE8 Myyttikurssi

Tavoitteet: Opiskelija syventää tietojansa myyteistä, oppii oivaltamaan yhteyksiä myyttien ja elämän välillä ja erittelemään myyttisiä rakenteita teksteistä ja kuvista.

Keskeiset sisällöt: Kurssilla tutustutaan luomista, ihmisten elämää, sankaruutta ja maailmanloppua käsitteleviin myyttisiin teksteihin, kuviin elokuvaan jne.

UE 9 Diakonia ja vapaaehtoistyö

Tavoitteet: Opiskelija tuntee kristillisen diakonian perusteet ja toimintamuodot. Opiskelija tutustuu suomalaisten uskonnollisten liikkeiden ja kirkkojen diakoniaan ja vapaaehtoistyöhön. Kurssilla tutustutaan myös diakonian raamatulliseen perustaan.

Keskeiset sisällöt: Kurssin alkupuoli tutustutaan teoriaan ja kurssin toinen osan aikana jalkaudutaan vapaaehtoistyöhön. Opiskelijat saavat ”nimikkohenkilön”, jonka luona vierailevat säännöllisen sovitusti. Kurssi voidaan hajauttaa koko lukuvuoden, eikä yhden jakson ajalle.

5.16 Elämäkatsomustieto

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan.

5.17 Terveystieto

Terveystieto on monitieteiseen tietoperustaan nojautuva oppiaine, jonka tarkoitus on edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista. Tämä osaaminen ilmenee tiedollisina, sosiaalisina, tunteiden käsittelyä ohjaavina, toiminnallisina, eettisinä sekä tiedonhankintavalmiuksina. Lukion terveystiedon opetuksessa terveyttä ja sairautta sekä terveyden edistämistä ja sairauksien ehkäisyä ja hoitoa tarkastellaan yksilön, perheen, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1		
Syventävät valtakunnalliset kurssit		2 3	3
Syventävät koulukohtaiset kurssit		4	4

Lisätieto: Kurssit TE1 – TE3 tulee suorittaa ennen kurssia TE4.

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Pakollisia ja syventäviä kursseja voidaan suorittaa itsenäisesti vain poikkeustapauksissa opettajan suostumuksella, jolloin suoritukseen kuuluu kokeen lisäksi myös muita tehtäviä.

Kurssin arviointi

Pakollinen kurssi TE1 ja syventävät valtakunnalliset kurssit TE2 – TE3 arvioidaan numeroin. Syventävästä koulukohtaisesta kurssista TE4 annetaan suoritusmerkintä.

Pakollinen kurssi TE1 Terveyden perusteet

Syventävät valtakunnalliset kurssit

TE2 Ihminen, ympäristö ja terveys

Kurssilla tarkastellaan terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta voimavarana sekä perehdytään erilaisiin sosiaalisiin ilmiöihin osana kestävästä tulevaisuudesta. Keskeistä on myös tarkastella perimän ja ympäristöön liittyvien tekijöiden yhteyksiä ja vaikutuksia terveyteen ja toimintakykyyn.

TE3 Terveyttä tutkimassa

Kurssilla luodaan kokonaiskuvaa terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn historiallisista kehityslinjoista ja tulevaisuuden haasteista pääpiirteissään. Kurssilla vahvistetaan opiskelijan valmiuksia hankkia ja arvioida terveyteen liittyvää tutkimus- ja arkitietoa ja soveltaa terveysosaamistaan aktiivisena kansalaisena.

Syventävä koulukohtainen kurssi

TE4 Kertauskurssi

Kurssilla kerrataan ainerealin pohjana olevien terveystiedon pakollisen ja syventävien kurssien sisältöjä. Kurssilla käydään läpi myös oppiainerajat ylittäviä tehtäviä. Kurssi on ylioppilaskokeeseen valmentava. Kurssit TE1 – TE3 tulee suorittaa ennen kurssia TE4.

5.18 Liikunta

Liikunnan opetuksen tehtävänä on edistää terveellistä ja aktiivista elämäntapaa sekä ohjata opiskelijaa ymmärtämään liikunnan merkitys fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Se on toiminnallinen oppiaine, jossa kehitetään opiskelijoiden fyysis-motorisia ominaisuuksia sekä tuetaan heidän tasapainoista kasvuun ja kehitystään. Liikunnan avulla vahvistetaan sosiaalisia taitoja, vastuullisuutta ja reilua peliä sekä hyviä tapoja.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1	2	
Syventävät valtakunnalliset kurssit	4	3, 4	3, 4, 5
Syventävät koulukohtaiset kurssit	6, 7, 8	6, 7, 8, 9	6, 7, 8, 9
Soveltavat kurssit		10	11

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Pakollisia kursseja ei voi suorittaa itsenäisesti. Mikäli opiskelija (kilpaurheilija) suorittaa syventävän kurssin oman valmennusohjelmansa mukaisesti, suorituksen on tapahduttava pääsääntöisesti koulun tuntikaavion puitteissa.

Kurssin arviointi

Pakolliset kurssit LI1 – LI2 ja syventävät valtakunnalliset kurssit LI3 – LI5 arvioidaan numeroin. Syventävistä koulukohtaisista kursseista LI6 – LI8 annetaan opiskelijan valinnan mukaan joko numeroarvosana tai suoritusmerkintä. Syventävästä koulukohtaisesta kurssista LI9 ja soveltavasta koulukohtaisesta kurssista LI10 annetaan suoritusmerkintä. Soveltava valtakunnallinen kurssi LI11(Liikunnan lukiodiplomi) arvioidaan valtakunnallisten ohjeiden mukaan.

Liikunnan arviointi koostuu sekä fyysisen toimintakyvyn että sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn opetuksen tavoitteiden saavuttamisesta. Liikuntakurssien arviointi perustuu jatkuvaan näyttöön.

Oppiainekohtaiset lisätiedot

Kursseista LI5, LI7, LI8 ja LI10 voi aiheutua oppilaille kustannuksia riippuen yhdessä sovitusta kurssisisällöistä.

Lukiodiplomin suorittajat saavat erillisen todistuksen päättötodistuksen liitteenä.

Pakolliset kurssit

LI1 Energiaa liikunnasta

LI2 Aktiivinen elämäntapa

Syventävät valtakunnalliset kurssit

LI3 Terveyttä liikkuen

Kurssilla syvennetään erityisesti fyysiseen toimintakykyyn liittyviä taitoja ja tietoja. Kurssin tavoitteena on oman säännöllisen liikunnan edistäminen sekä fyysisten ominaisuuksien seuraaminen ja kehittäminen. Liikuntasuunnitelmaa toteutetaan mahdollisuuksien mukaan liikuntateknologiaa hyväksi käyttäen.

LI4 Yhdessä liikkuen

Kurssilla syvennetään erityisesti sosiaalisen toimintakyvyn osa-alueen taitoja ja tietoja. Kurssin tavoitteena on edistää opiskelijoiden sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Työtavoissa painottuu opiskelijaryhmän aktiivinen osallisuus, toiminnallisuus ja yhteistoiminta. Sisällössä painottuvat erilaiset palloilumuodot ja kurssilla voidaan myös toteuttaa jokin yhteisesti sovittu liikuntaprojekti.

LI5 Hyvinvointia liikkuen

Kurssilla syvennetään erityisesti psyykkisen toimintakyvyn osa-alueen taitoja ja tietoja. Kurssin tavoitteena on tukea opiskelijan jaksamista ja lisätä opiskeluvireyttä rentouttavien ja elämyksellisten liikuntakokemusten kautta. Monipuoliset liikuntatehtävät mahdollistavat osallisuuden, liikunnallisen pätevyyden ja kehollisen ilmaisen kokemuksia.

Syventävät koulukohtaiset kurssit

LI6 Salibandy

Kurssin tavoitteena on kehittää salibandyn perustaitoja erilaisten viitepelien ja pelaamisen kautta.

LI7 “Tykkääkö tanssista”

Kurssin tavoitteena on tutustuttaa opiskelijat tanssiliikunnan eri muotoihin. Sisältönä esim. jazz-, moderni- ja discotanssi, hip hop, kansantanssit ja luovatanssi.

LI8 Talviliikunta

Kurssin tavoitteena on nauttia eri talviliikuntamuodoista. Sisältö rakennetaan yhdessä opiskelijoiden kanssa. Lajeina esim. hiihto, laskettelu, jääpelit.

LI9 Kehonhuolto ja stressinhallinta

Kurssin tavoitteena on virkistää ja rentouttaa opiskelijoita erilaisilla kehonhuollon menetelmillä. Kurssin sisältönä ovat esim. jooga, pilates, syvävenyttely, erilaiset hengitystekniikat ja rentoutusmenetelmät.

Soveltava valtakunnallinen kurssi

LI11 Liikunnan lukiodiplomi

Kurssilla suoritetaan valtakunnallisten ohjeiden mukainen liikunnan lukiodiplomi, jonka edellytyksenä on vähintään viisi lukion liikuntakurssia. Diplomi on todistus liikunnallisesta erityisosaamisesta ja siinä arvioidaan liikuntakykyisyys, yhteistyötaidot ja erityisosaaminen opiskelijan valitsemissa lajissa sekä liikuntaan liittyvä tutkielma. Opiskelija kokoaa myös portfolion omasta lukioaikaisesta liikunnan harrastamisestaan. Lukiodiplomi antaa hakupisteitä pyrittäessä liikunnan jatko-opintoihin. Kurssi suoritetaan viimeisenä opiskeluvuotena.

Soveltavat koulukohtaiset kurssit

LI10 Vanhat tanssit, käytös- ja tapatietokurssi

Kurssin tavoitteena on ylläpitää koulumme Vanhojenpäivän perinnettä, oppia asiallinen ja hyvien tapojen mukainen käyttäytyminen erilaisissa arki- ja juhlapäivien tilaisuuksissa. Kurssin keskeinen sisältö muodostuu vanhojentanssien harjoittelusta sekä Vanhojenpäivään liittyvistä tilaisuuksista.

Urheiluakatemia lajivalmennus

Lapuan lukiossa opiskelee Etelä-Pohjanmaan Urheiluakatemia akatemiastatuksen saaneita urheilijoita. Urheiluakatemiatoiminta perustuu Lapuan kaupungin ja Etelä-Pohjanmaan Urheiluakatemia keskinäiseen sopimukseen. Harjoitteluajkojen sijoittamisesta lukion kurssitarjottimelle sovitaan yhdessä Urheiluakatemia kanssa. Urheiluakatemiat toimittaa lajivalmennusryhmien harjoituspäiväkirjat lukiolle vähintään kahdesti lukuvuodessa ja lukion rehtori päättää lajivalmennuksen lukemisesta hyväksi lukio-opintoihin. Lajivalmennuksena suoritettavat kurssit ovat liikunnan oppimäärän soveltavia koulukohtaisia kursseja ja ne arvioidaan suoritusmerkinnällä. Yhden lukiokurssin suorittaminen edellyttää osallistumista 38 lajivalmennustuntiin. Kurseista käytetään kurssikoodeja LI12 – LI24.

Urheiluakatemia lajivalmennukseen osallistumisella ei voi korvata lukion opetussuunnitelman mukaisia pakollisia, syventäviä valtakunnallisia, syventäviä koulukohtaisia, soveltavia valtakunnallisia tai soveltavia koulukohtaisia liikunnan kursseja.

Urheiluakatemia lajivalmennuksen lukeminen hyväksi lukion oppimäärään		
Lukion 75 kurssin oppimäärään	Kahdeksan (8) kurssia	LI12 – LI19
Yli 75 kurssin oppimäärään	Viisi (5) kurssia	LI20 – LI24

LI12 – LI19 Urheiluakatemia lajivalmennus

Lukion opiskelijan Urheiluakatemia lajivalmennukseen osallistumisen perusteella suorittamat liikunnan soveltavat kurssit, jotka luetaan lukion 75 kurssin oppimäärään. Hyväksi lukeminen tehdään Urheiluakatemia lukiolle toimittamien harjoituspäiväkirjojen pohjalta.

LI20 – LI24 Urheiluakatemia lajivalmennus

Lukion opiskelijan Urheiluakatemia lajivalmennukseen osallistumisen perusteella suorittamat liikunnan soveltavat kurssit, joita ei lueta lukion 75 kurssin oppimäärään, mutta jotka voidaan muuten lukea hyväksi lukio-opintoihin. Hyväksi lukeminen tehdään Urheiluakatemia lukiolle toimittamien harjoituspäiväkirjojen pohjalta.

5.19 Musiikki

Musiikin opiskelu tarjoaa elämyksiä, tietoja ja taitoja, jotka lisäävät opiskelijan musiikillista sivistystä ja rohkaisevat häntä luovaan taiteelliseen ajatteluun ja elinikäiseen musiikin harrastamiseen. Musiikin opiskelu syventää oman ja muiden kulttuurien tuntemusta. Olennaista musiikin oppimisessa on opiskelijan oma ilmaisu, yhdessä tekeminen ja myönteiset kokemukset. Omaehtoinen musiikkisuhte vahvistaa itsetuntemusta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä tukee itsetuntoa.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1	2	
Syventävät valtakunnalliset kurssit	3 4	3 4	3 4
Syventävät koulukohtaiset kurssit	5 6 7	5 6 7	5 6 7
Soveltavat kurssit	8 9 10	8 9 10	8 9 10

Lisätieto: Opiskelija voi suorittaa kurssit haluamassaan järjestyksessä. Mikäli opiskelija suorittaa vain yhden kurssin, se on MU1.

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Kurssien itsenäinen suorittaminen ei ole mahdollista kurssien toiminnallisen luonteen vuoksi.

Kurssin arviointi

Pakolliset kurssit MU1 – MU2 ja syventävät valtakunnalliset kurssit MU3 – MU4 arvioidaan numeroin. Syventävistä koulukohtaisista kursseista MU5 – MU7 ja soveltavista koulukohtaisista kursseista MU8 – MU15 annetaan suoritusmerkintä. Soveltava valtakunnallinen kurssi MU10(Musiikin lukiodiplomi) arvioidaan valtakunnallisten ohjeiden mukaan.

Oppiainekohtaiset lisätiedot

Opiskelija voi laajentaa ja syventää musiikin opintojaan muissa oppilaitoksissa ja lukea suorittamansa opinnot lukio-opinnoiksi erillisen ohjeen mukaisesti (ks. Musiikkioppilaitoksissa suoritettut opinnot).

Lukiodiplomin suorittajat saavat erillisen todistuksen päättötodistuksen liitteenä.

Pakolliset kurssit   **MU1 Musiikki ja minä**
   MU2 Moniääninen Suomi

Syventävät valtakunnalliset kurssit

MU3 Ovet auki musiikille

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan itselleen uusia musiikinlajeja, musiikkityylejä ja -kulttuureja sekä ymmärtää musiikin kulttuurisidonnaisuutta. Opiskelija oppii ymmärtämään, miten jokainen kulttuuri määrittelee itse oman käsityksensä musiikista. Kurssilla tutustutaan syvällisesti joihinkin musiikinlajeihin tai musiikkikulttuureihin. Opiskelija kehittää musisointitaitojaan sekä taitojaan hankkia ja käsitellä tietoa. Kurssin voi suorittaa myös projektina.

MU4 Musiikki viestii ja vaikuttaa

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tutustuu musiikin käyttöön ja vaikutusmahdollisuuksiin eri taidemuodoissa, monimediaisissa tieto- ja viestintäympäristöissä sekä yhteiskunnassa. Opiskelija tutkii musiikin yhteyttä tekstiin, kuvaan ja liikkeeseen ja perehtyy tarkemmin musiikin käyttötapoihin esimerkiksi elokuvassa, näyttämöllä, joukkoviestimissä tai verkkoympäristöissä. Musiikin vaikuttavuutta tutkitaan analysoimalla olemassa olevaa materiaalia tai tuottamalla sitä itse. Kurssin voi suorittaa myös taiteidenvälisenä tai monialaisena projektina.

Syventävät koulukohtaiset kurssit

MU5 Kitara tutuksi

Opitaan säestämään avoimilla soinnuilla, voimasoinnuilla ja Barré-soinnuilla. Tutustutaan sormilla näppäilyyn plektran käytön ohella. Harjoitellaan erilaisia säestystapoja ja komppirytmiejä. Opiskellaan helpohkojen melodioiden soittamista tabulatuurista ja nuoteista. Musisoidaan runsaasti erityyppisiä kappaleita. Kurssi ei edellytä aikaisempaa soittotaitoa tai nuotinlukutaitoa.

MU6 Bändikamat esiin

Perehdytään bändisoiton alkeisiin kitaran, basson, rumpujen, koskettimien sekä poplaulun kautta. Tutustutaan populaarimusiikin vaiheisiin kuunnellen ja musisoiden populaarimusiikkia eri vuosikymmeniltä. Opiskelijoiden toiveet huomioidaan ohjelmistoa valittaessa.

MU7 Laulu soimaan

Opetellaan pitämään huolta omasta äänestä erilaisten rentoutus- hengitys- ja ääniharjoitusten avulla. Tavoitteena on oman äänialan laajentaminen ja mahdollisimman luonnollinen äänenkäyttö kaikilla äänialueilla sekä rohkea ilmaisu omalla äänellä. Harjoitellaan myös mikrofoni laulua. Moniääninen kuoro- ja lauluhytyemusointi on mahdollista ryhmän kiinnostus ja taidot huomioiden. Kurssin pääpaino on erityylisten laulujen laulamissa. Opiskelijoiden toiveet huomioidaan ohjelmistoa valittaessa.

Soveltava valtakunnallinen kurssi

MU10 Musiikin lukiodiplomi

Lukiodiplomin suorittamisen edellytyksenä on vähintään neljän musiikin lukiokurssin suorittaminen. Kurssilla kootaan valtakunnallisten ohjeiden mukainen näytesalkku ja viimeistellään näyte- tai projektityö. Musiikin lukiodiplomi perustuu lukion musiikinopetuksen tavoitteisiin ja sisältöihin sekä opiskelijan lukioaikaiseen musiikinopiskeluun. Lukiodiplomi on osoitus tiedollisesta ja taidollisesta erityisosaamisesta musiikissa.

Soveltavat koulukohtaiset kurssit

MU8 Musiikkiprojekti

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii suunnittelemaan ja toteuttamaan ryhmässä tai itsenäisesti musiikillisen kokonaisuuden, jossa hän käyttää aiemmin hankkimiaan tietoja ja taitoja. Kyseessä voi olla esimerkiksi pienimuotoinen konsertti, ohjelmaa koulun juhliin, äänite tai taiteiden välinen projekti.

MU9 A cappella - kurssi

Kurssilla lauletaan moniäänisiä lauluja ilman soitinsäestystä. Kouluajan ulkopuolella viikoittain harjoitteleva lauluyhtye esiintyy säännöllisesti koulun tilaisuuksissa. Yhtye voi keikkailla itsenäisesti muissakin tilaisuuksissa. Kurssi ei ole vapaasti valittavissa, vaan kurssisuorituksen saa osallistuttuaan muodostetun lauluyhtyeen toimintaan.

Musiikkioppilaitoksissa suoritettavat opinnot

Musiikkiopistoasteen taseisia opintoja voidaan pitää vaatimuksiltaan lukiotasoisina. Opiskelija voi lukea musiikkioppilaitoksissa suoritettuja opintoja **lukion 75 kurssin oppimäärään enintään kaksi kurssia**. Lisäksi hän voi lukea hyväkseen **enintään kolme kurssia** muita musiikkioppilaitoksissa suoritettuja opintoja. Lukion rehtori päättää musiikkioppilaitoksessa suoritettujen opintojen lukemisesta hyväksi lukio-opintoihin. Kaikki hyväksi luetut kurssit (yhteensä enintään viisi kurssia) arvioidaan suoritusmerkinnällä. Kurseista käytetään kurssikoodeja MU11-MU15.

Musiikkioppilaitoksissa suoritetuilla opinnoilla ei voi korvata lukion opetussuunnitelman mukaisia pakollisia, syventäviä valtakunnallisia, syventäviä koulukohtaisia tai soveltavia koulukohtaisia musiikin kursseja MU1 – MU9.

Hyväksi lukemisen periaatteet on kuvattu oheisessa taulukossa.

Musiikkiopistossa suoritettavat kurssit	
Tutkinto perustasolla Musiikin perustason päättötodistus	Vastaavuus 1 kurssi
Tutkinto opistotasolla Solistisen pääaineen tasosuoritus MUPE 5 MUPE 6 MUPE 7 MUPE 8	Vastaavuus 1 kurssi 1 kurssi 1 kurssi 1 kurssi 1 kurssi
Osallistuminen opintoihin musiikkiopistossa <u>lukio-opintojen aikana</u>	
Yhteissoitto opistoasteella (kesto yksi vuosi)	1 kurssi
Solistisen pääaineen opinnot (kesto yksi vuosi)	1 kurssi

MU11 ja MU12 Musiikkioppilaitoksissa suoritettavat opinnot

Lukion opiskelijan musiikkioppilaitoksissa suorittamat opinnot, jotka luetaan lukion 75 kurssin oppimäärään. Saadakse suoritusmerkinnän opiskelijan on esitettävä musiikkioppilaitoksen alkuperäinen todistus tai matrikkeliote lukion rehtorille.

MU13, MU14 ja MU15 Musiikkioppilaitoksissa suoritettavat opinnot

Lukion opiskelijan musiikkioppilaitoksissa suorittamat opinnot, joita ei lueta lukion 75 kurssin oppimäärään, mutta jotka voidaan muuten lukea hyväksi lukio-opintoihin. Saadakse suoritusmerkinnän opiskelijan on esitettävä musiikkioppilaitoksen alkuperäinen todistus tai matrikkeliote lukion rehtorille.

5.20 Kuvataide

Lukion kuvataideopetuksessa opiskelija oppii tulkitsemaan, arvostamaan ja arvottamaan omaa ja muiden kuvallista kulttuuria. Keskeisiä sisältöjä ovat opiskelijoiden omat kuvakulttuurit, ympäristön kuvakulttuurit ja taiteen maailmat, joita tutkitaan rakentamalla yhteyksiä niiden välille.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1	2	
Syventävät valtakunnalliset kurssit	3	3 4	3 4
Syventävät koulukohtaiset kurssit	6 7	5 6 7	5 6 7
Soveltavat kurssit			8

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Kursseja ei voi suorittaa itsenäisesti.

Kurssin arviointi

Pakolliset kurssit KU1 – KU2 ja syventävät valtakunnalliset kurssit KU3 – KU4 arvioidaan numeroin. Syventävistä koulukohtaisista kursseista KU5 – KU7 annetaan suoritusmerkintä. Soveltava valtakunnallinen kurssi KU8(Kuvataiteen lukiodiplomi) arvioidaan valtakunnallisten ohjeiden mukaan.

Arvioinnin kohteina ovat työprosessit, työskentelyn tulokset ja sisällölliset, ilmaisulliset ja tekniset taidot. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia.

Oppiainekohtaiset lisätiedot

Lukiodiplomin suorittajat saavat erillisen todistuksen päättötodistuksen liitteenä.

Pakolliset kurssit   **KU1 Kuvat ja kulttuurit**
KU2 Muotoillut ja rakennetut ympäristöt

Syventävät valtakunnalliset kurssit

KU3 Osallisena mediassa

Kurssin tavoitteena on tarkastella mediakulttuureja ja median vaikutusta ympäristöön ja opiskelijan omaan identiteettiin. Käydään läpi median sisältöjä, ajankohtaisia ilmiöitä ja käsitteistöä. Tavoitteena on, että opiskelija tiedostaa median vaikutuksen ja oppii tulkitsemaan mediaa kriittisesti.

KU4 Taiteen monet maailmat

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tutkii taiteen sisältöjen, ilmiöiden ja toimintatapojen yhteyksiä omaan kuvaan ja ympäristöön. Kurssilla tarkastellaan eri aikakausien taidetta ja opitaan hyödyntämään erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisukeinoja.

Syventävät koulukohtaiset kurssit

KU5 Kuvataiteen projektityöskentely

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija pystyy oma-aloitteiseen työskentelyyn. Kurssilla toteutetaan opettajan ohjauksessa henkilökohtainen projekti, pari- tai ryhmätyö. Mikäli opiskelijalla ei ole valmista ideaa omalle työskentelylle, opettaja ehdottaa eri vaihtoehtoja. Kurssilla voidaan tehdä kaksi- tai kolmiulotteisia töitä.

KU6 Pima - piirustus ja maalaus

Kurssin tavoitteena on oppia tekniikoiden hallintaa ja syventää kuvallista ilmaisua. Kurssilla piirretään ja maalataan. Opiskelijalla on mahdollisuus toteuttaa oma projekti tai useampi taideteos.

KU7 Plastinen sommittelu

Kurssilla tutustutaan eri materiaaleihin ja opitaan tuntemaan niiden ominaisuudet. Työskentely on kolmiulotteista tekemistä,

tehdään pienoismalleja tai veistoksia. Hyödynnetään myös kierrätysmateriaaleja ja valmisesineitä. Tutustutaan muotoiluun ja esinesuunnitteluun.

Soveltava valtakunnallinen kurssi

KU8 Kuvataiteen lukiodiplomi

Kuvataiteen lukiodiplomikurssille osallistuminen edellyttää, että opiskelija on suorittanut aikaisemmin neljä kuvataiteen kurssia. Diplomikurssi on valtakunnallisten ohjeiden mukaan toteutettu kurssi, joka muodostuu kuvataiteellisesta työstä ja kirjallisesta pohdinnasta. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija osaa itsenäisesti prosessoida ja toteuttaa laadukkaan kuvataiteellisen projektin. Keskeiset sisällöt muodostuvat opiskelijan oman kiinnostuksen ja valtakunnallisten ohjeiden yhteensovittamisesta. Aihealueet, teemat, vaihtelevat vuosittain.

5.21 Opinto-ohjaus

Opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea opiskelijaa opinnoissa lukioaikana ja huolehtia siitä, että opiskelijalla on riittävästi sellaisia tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee siirtyessään jatko-opintoihin ja työelämään. Ohjauksella edistetään opiskeluvalmiuksien kehittymistä ja opintojen sujumista sekä tuetaan nuorta elämänsuunnittelun ja -hallinnan taidoissa. Tavoitteena on, että opiskelija löytää omat yksilölliset tapansa oppia ja tuntee keskeiset jatkokoulutus- ja ammatinvalintaan liittyvät tietolähteet sekä osaa käyttää tietoverkoissa olevaa informaatiota jatko-opintoihin hakeutumisen tukena. Opiskelijaa tuetaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman laatimisessa ja suunnitelmien päivittämisessä.

Kurssien suoritusjärjestys

Opiskeluvuosi →	1	2	3
Pakolliset kurssit	1	2	
Soveltavat kurssit	3 5 6	3 4 5	3

Kurssien suorittaminen itsenäisesti

Opinto-ohjauksen pakolliset kurssit OP1 ja OP2 on mahdollista suorittaa itsenäisesti vain erityisestä syystä. Muita opinto-ohjauksen kursseja ei voi suorittaa itsenäisesti.

Kurssin arviointi

Pakollisista kursseista OP1 – OP2 ja soveltavista koulukohtaisista kursseista OP3 – OP6 annetaan suoritusmerkintä. Arviointiperusteina ovat aktiivinen osallistuminen sekä harjoitusten ja tehtävien suorittaminen. Opinto-ohjauksen pakollisiin kursseihin OP1 ja OP2 kuuluu oppituntien lisäksi työelämään tutustuminen, opintoretket ja jatkokoulutusesittelyt.

Pakolliset kurssit

OP1 Minä opiskelijana

OP2 Jatko-opinnot ja työelämä

Soveltavat koulukohtaiset kurssit

OP3 Opiskelutaitojen kehittämiskurssi

Kurssin tarkoituksena on kehittää opiskelijan opiskelutaitoja, saada opiskelija pohtimaan omaa oppimistaan ja opiskelutapojaan. Kurssi auttaa opiskelijaa löytämään omat vahvuutensa ja heikkoutensa sekä hänelle sopivat opiskelutavat. Kurssilla käsitellään myös eri oppiaineiden opiskelun erityispiirteitä opiskelijoiden henkilökohtaisten tarpeiden mukaan. Kurssin tarkoituksena on vahvistaa opiskelijan itsetuntoa ja opiskelumotivaatiota. Päättävänä on auttaa opiskelijaa saavuttamaan kykyjensä ja tavoitteidensa mukaiset oppimistulokset. Kurssi on tarkoitettu niille opiskelijoille, joilla on todettu luki- tai muu oppimisvaikeus sekä niille, jotka tahtovat omaehtoisesti kehittää opiskelutaitojaan.

OP4 Tutor-toiminnan kurssi

Tutor-opiskelija auttaa, opastaa ja tukee lukio-opintojen alussa olevaa opiskelijaa opiskeluun liittyvissä asioissa. Tutor toimii myös apuna oppilaitoksen esittelytilaisuuksissa. Tutortoiminnan tavoitteena on syventää tietämystä omasta oppilaitoksesta ja sen toiminnasta, suunnitella kouluesittelyjä ja tutorina toimimista, parantaa omia vuorovaikutus- ja esiintymistaitoja sekä vaikuttaa myönteisesti lukion opiskeluilmaperiin. Kurssin arvioinnin perustana on osallistuminen tutor-koulutukseen ja -kokoontumisiin sekä

aktiivinen osallistuminen uusien opiskelijoiden ohjaustoimintaan yhden lukuvuoden aikana. Kurssille on erillinen ilmoittautuminen, eikä sitä voi valita valintakortilla.

OP5 Opiskelijakuntatoiminta – aktiivinen kansalainen

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii toimimaan vastuullisesti ja hoitamaan yhteisiä asioita. Opiskelijakuntatoiminnan keskeisiä sisältöjä ovat kokoustekniikka, vaikuttamisen keinot ja vastuullinen toimiminen opiskelijakunnassa. Edellytyksenä kurssin suorittamiselle on, että opiskelija on valittu lukion opiskelijakunnan hallitukseen (valitsijana opiskelijakunnan yleiskokous) ja että hän tämän jälkeen toimii vähintään yhden vuoden hallituksessa hoitaen vastuullisesti niitä tehtäviä, jotka kuuluvat hänen omaan ”ministerin salkkuunsa”. Kurssin arvioinnista päättää opiskelijakunnan ohjaava opettaja.

OP6 Tietotekniikka opiskelun apuna

Kurssin tavoitteena on hankkia opiskelussa tarvittavien laitteiden ja ohjelmistojen sekä toimintaympäristön käyttöön liittyvät perustiedot ja -taidot. Keskeisiä sisältöjä ovat koulun laitteet ja verkkoympäristö sekä niiden toiminta, sähköiset oppimisympäristöt, työvälinojelmat ja tietojen siirto ohjelmien välillä, tekstinkäsittelyn perusteet, asiakirjamallit ja prosessikirjoittaminen, sähköinen viestintä, tiedonhaku ja internet.

5.22 Teemaopinnot

Teemaopintokurssit ovat opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä **syventäviä valtakunnallisia kursseja**.

Teemaopintokurssit yhdistävät eri tiedonalojen opintoja ja eheyttävät opetusta. Lisäksi ne kehittävät opiskelijoiden taitoja hahmottaa ja ymmärtää yksittäistä oppiainetta laajempia kokonaisuuksia. Teemaopintojen keskeisenä tehtävänä on tarjota mahdollisuuksia usean eri oppiaineen tietojen ja taitojen yhdistämiseen ja soveltamiseen.

Lapuan lukiossa tarjottavien ja toteutettavien teemaopintokurssien keskeiset sisällöt valitaan pääsääntöisesti aihekokonaisuuksista. Kurssit toteutetaan opetussuunnitelman perusteissa olevien kurssikuvausten pohjalta. Kurssien suunnittelu sekä sisältöjen ja tavoitteiden tarkempi määrittely toteutetaan osana lukion lukuvuosisuunnittelua. Lukuvuosittain toteutettavat teemaopintokurssit vahvistetaan lukion vuosisuunnitelmassa.

Arviointi

Teemaopintokursseista annetaan suoritusmerkintä. Teemaopintojen kursseista voidaan lukea mukaan lukion oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat kurssit.

Teemaopintokurssien arviointiperiaatteet on kuvattu opetussuunnitelman perusteissa.

Teemaopintokurssit

TO1 Monitieteinen ajattelu

Kurssin tavoitteena on tarjota tilaisuuksia ajattelun taitojen kehittämiseen laaja-alaisesti ja oppiainerajat ylittävästi. Opiskelijat oppivat hahmottamaan eri tieteen- ja taiteenalojen välisiä yhteyksiä sekä niiden keskeisten periaatteiden ja käsitteiden vuorovaikutusta yhtä tiedonala laajemmissa kokonaisuuksissa. Kurssin aikana opiskelijat kehittävät kriittistä ja luovaa ajatteluaan itsenäisesti ja yhteistoiminnassa muiden kanssa. He analysoivat ja arvioivat erilaisia käsitejärjestelmiä ja näkökulmia ja käyttävät niitä johtopäätösten ja ratkaisujen tekemiseen. **Kurssin keskeiset sisällöt valitaan vähintään kahdesta eri oppiaineesta tai aihekokonaisuudesta.**

TO2 Tutkiva työskentely teknologialla

Tieto- ja viestintäteknologian kurssin tavoitteena on, että opiskelija suunnittelee, toteuttaa ja esittää yksin tai yhteistyössä muiden opiskelijoiden kanssa johonkin ilmiöön tai aihepiiriin liittyvän dokumentoidun projektin, tutkielman, keksinnön tai muun tuotoksen. Samalla hän kehittää osaamistaan tieto- ja viestintäteknologiassa. Lisäksi tavoitteena on, että opiskelija saa tilaisuuksia oppiainerajat ylittävään työskentelyyn ja yhteistyöhön. **Kurssin keskeisillä sisällöillä on yhteys kahden tai useamman eri oppiaineen tietoihin ja taitoihin sekä aihekokonaisuuksiin.**

TO3 Osaaminen arjessa

Vapaaehtoistoiminnan, työelämän, liikennekasvatuksen tai kansainvälisen toiminnan kurssilla opiskelija saa tilaisuuksia tietojensa ja taitojensa soveltamiseen käytännön työtehtävissä ja tilanteissa. Tarkoituksena on vahvistaa opiskelijoiden koulussa hankkiman osaamisen ja arkielämän välistä yhteyttä. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii ymmärtämään yhteiskunnan toimintaperiaatteita ja kehittää työelämässä tarvittavaa osaamista koulun ulkopuolisissa toimintaympäristöissä. Hän saa mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia osaamisensa syventämiseen myös kansainvälisessä yhteistyössä. **Opiskelijalle voidaan**

lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

5.23 Lukiodiplomit

Lukiodiplomikurssit ovat opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä **soveltavia valtakunnallisia kursseja**. Lapuan lukiossa lukiodiplomeja on mahdollista suorittaa kuvataiteessa, liikunnassa ja musiikissa. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan soveltavien valtakunnallisten kurssien kuulumisesta jonkin oppiaineen oppimäärään määrätään opetussuunnitelmassa (OPS perusteet luku 6.3). **Lapuan lukiossa lukiodiplomikurssit kuuluvat kuvataiteen, liikunnan ja musiikin oppimääriin.**

Lukiodiplomien tehtävänä on antaa opiskelijalle mahdollisuus osoittaa erityistä osaamistaan ja harrastuneisuuttaan pitkäkestoisen näytön avulla. Lukiodiplomi kuvaa monipuolisesti opiskelijan tavoitteellista työskentelyä, kehittyneitä taitoja ja syvällistä osaamista. **Lukiodiplomit täydentävät lukion päättötodistuksen ja ylioppilastutkintotodistuksen osoittamaa osaamista.**

Opetushallitus on vahvistanut valtakunnalliset lukiodiplomin suorittamisen ehdot, arviointikriteerit ja todistuksen muodon. Valtakunnallisten ohjeiden noudattamisesta vastaa lukio. Lukiodiplomeissa käytetään Opetushallituksen todistuslomaketta. Todistuksen lukiodiplomisuorituksesta antaa lukio, ja se on lukion päättötodistuksen liite.

Arviointi

Lukiodiplomikursseista annetaan suoritusmerkintä. Lukiodiplomikursseista voidaan lukea mukaan lukion oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat kurssit.

Lukiodiplomikurssien arviointiperiaatteet on kuvattu opetussuunnitelman perusteissa.

Lukiodiplomikurssit

KULD2 Kuvataiteen lukiodiplomi = KU8 Kuvataiteen lukiodiplomi

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan kuvataiteessa. Kuvataiteen lukiodiplomin tavoitteena on, että opiskelija osoittaa kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin laaja-alaista osaamistaan tuottamalla, tulkitsemalla ja arvottamalla monipuolisesti erilaisia kuvia. Kurssin keskeiset sisällöt perustuvat opiskelijan lukiodiplomille asettamiin tavoitteisiin sekä hänen valitsemaansa tehtävään, näkökulmaan ja toteutustapaan. Kuvataiteen lukiodiplomi muodostuu teoksesta sekä työskentelyprosessia, itsearviointia ja kuvataiteen tuntemusta kuvaavasta portfoliosta.

LILD4 Liikunnan lukiodiplomi = LI11 Liikunnan lukiodiplomi

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan liikunnassa. Liikunnan lukiodiplomin tavoitteena on, että opiskelija pohtii monipuolisesti liikunnan merkitystä elämässään samalla kehittäen fyysistä toimintakykyään, liikunnallista erityisosaamistaan, harrastuneisuuttaan ja yhteistyökykyään. Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat liikunnan osioiden lisäksi liikunnallisen tutkielman sekä portfolion tekeminen. Liikunnan lukiodiplomi muodostuu liikuntakykyisyyden, liikuntatietojen, erityisosaamisen, harrastuneisuuden ja yhteistyötaitojen sekä portfolion muodossa tehtävän itsearvioinnin muodostamasta kokonaisuudesta.

MULD6 Musiikin lukiodiplomi = MU10 Musiikin lukiodiplomi

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija antaa lukioaikanaan näytön musiikillisesta erityisosaamisestaan ja erityisestä harrastuneisuudestaan musiikissa. Opiskelija osoittaa musiikillista osaamistaan ja harrastuneisuuttaan valmistamalla musiikin taidollista ja tiedollista hallintaa osoittavan projektin tai kokoamalla näytesalkun lukioaikaisista musiikkiopinnoistaan ja -toiminnastaan. Musiikin lukiodiplomin voi toteuttaa joko yksin tai ryhmän jäsenenä. Kurssin keskeiset sisällöt perustuvat musiikin lukiodiplomin erilaisiin toteutustapoihin ja osa-alueisiin. Musiikin lukiodiplomi muodostuu neljästä osasta, jotka ovat opiskelijan musiikillinen omaelämäkerta, musiikkiprojekti tai musiikillinen näytesalkku, yhteenveto ja arvioitsijoiden lausunto.

5.24 Taiteiden väliset kurssit

Taiteiden väliset kurssit ovat opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä **soveltavia valtakunnallisia kursseja**.

Kurssit toteutetaan opetussuunnitelman perusteissa olevien kurssikuvausten pohjalta. Kurssien suunnittelu sekä sisältöjen ja tavoitteiden tarkempi määrittely toteutetaan osana lukion lukuvuosisuunnittelua. Toteutettavat taiteiden väliset kurssit vahvistetaan lukion vuosisuunnitelmassa.

Taiteiden väliset kurssit ovat eri taiteenaloja yhdistäviä opintoja. Kurssien tehtävänä on laajentaa ja eheyttää musiikin, kuvataiteen

ja opetussuunnitelmassa päätettävien mahdollisten muiden taideaineiden opetusta. Taiteiden väliset kurssit tarjoavat mahdollisuuksia laaja-alaisille ja teemallisille kokonaisuuksille perustuvalla taideoppimiselle. Taiteiden väliset opinnot luovat mahdollisuuksia lukion toimintakulttuurin kehittämiseksi sekä yhteistyölle lukion ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Arviointi

Taiteiden välisistä kursseista annetaan suoritusmerkintä. Taiteiden välisistä kursseista voidaan lukea mukaan lukion oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat kurssit.

Taiteiden välisen kurssien arviointiperiaatteet on kuvattu opetussuunnitelman perusteissa.

Taiteiden väliset kurssit

TA1 Monitaiteellinen musiikkiprojekti

Kurssi tarjoaa opiskelijalle tilaisuuksia kehittää musiikillista ja muuta taiteellista luovaa ajatteluaan ja ilmaisutaitojaan taiteidenvälisessä työskentelyssä ja yhteistyössä muiden kanssa. Tavoitteena on, että kurssin aikana opiskelija suunnittelee ja toteuttaa ryhmässä tai itsenäisesti taiteelliseen ilmaisuun liittyvän kokonaisuuden. Kokonaisuuden suunnittelussa ja toteutuksessa opiskelija soveltaa ja yhdistää aiemmin hankkimaansa kulttuurista, musiikillista ja muuta taiteellista osaamista. Oppimisprosessin aikana opiskelija arvioi työskentelyään ja oppii toimimaan kokonaisuuden kannalta mielekkäällä tavalla. Kokonaisuuden toteutuksessa voi käyttää myös kehittyvän teknologian tarjoamia taiteellisen ilmaisun keinoja.

TA2 Nykyaikaisen taiteen keinoin

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija syventää omakohtaista suhdettaan kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin nykyaikaiseen taiteeseen. Opiskelijat tutkivat kulttuurisia ilmiöitä eri taiteenalojen ilmaisun keinoja käyttämällä ja soveltamalla. Kurssilla hyödynnetään visuaalisuuden rinnalla myös muita tiedon tuottamisen tapoja. Opiskelijat syventyvät erilaisiin käsityksiin taiteen tehtävästä. Kurssilla tarkastellaan kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin henkilökohtaisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä. Taidetta käytetään osallistumisen ja vaikuttamisen muotona. Tutkittavat ilmiöt sekä käytettävät välineet, teknologiat ja ilmaisun keinot valitaan yhdessä opiskelijoiden kanssa. Kurssilla toteutetaan monitaiteellisia teoksia, produktioita ja esityksiä erilaisiin ympäristöihin.

TA3 Taidetta kaikilla aisteilla (TA3)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan ja arvioimaan eri taiteenalojen ajankohtaisia toimintatapoja ja ilmiöitä. Kurssilla tarkastellaan taiteiden ja kulttuurien suhdetta sekä taiteen merkityksiä omassa elämässä, yhteiskunnassa ja maailmassa. Opiskelijoille merkityksellisiä teemoja ja aihepiirejä tutkitaan eri taiteenalojen keinoin ja niitä yhdistellen. **Kurssi toteutetaan vähintään kahden taiteenalan välisenä kokonaisuutena. Kurssin keskeisiä sisältöjä voidaan valita myös aihekokonaisuuksista.**

6 OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI

6.1 Arvioinnin tavoitteet

Arvioinnin lähtökohtana on, että opiskelijat ymmärtävät, mitä heidän on tarkoitus oppia ja miten oppimista arvioidaan (vrt. 6.2). Tavoitteet selvitetään kurssin alussa ja opiskelijaa ohjataan asettamaan omat tavoitteensa sekä tarkentamaan niitä opintojen edetessä. Opintojen aikainen arviointi ja palautteen antaminen ovat osa opiskelijan ja opettajan välistä vuorovaikutusta. Myös itse- ja vertaisarviointia voidaan käyttää arvioitaessa tavoitteiden saavuttamista.

Arviointi

- antaa tietoa tavoitteiden saavuttamisesta
- antaa palautetta edistymisestä ja kehittämisen tarpeista
- kannustaa ja ohjaa eteenpäin
- ohjaa työskentelytapojen valintaa
- edistää opiskelijan oppimista
- antaa tietoa opiskelijan huoltajalle
- auttaa yksittäistä opettajaa ja kouluyhteisöä opetuksen vaikuttavuuden arvioinnissa ja kehitystyössä.

Arvosanan antaminen on yksi arvioinnin muoto.

6.2 Kurssisuorituksen arviointi

Kurssin tavoitteet ja arviointiperusteet selvitetään kurssin alussa.

Opettaja arvioi opiskelijan oppimista ja tavoitteiden saavuttamista jo kurssin aikana. Opiskelijaa ohjataan ja kannustetaan arvioimaan itse omaa oppimisprosessiaan. Kurssin aikainen arviointi voidaan toteuttaa myös vertaisarviointina. Niin kurssin aikaisen kuin kurssin päätteeksi annettavan arvioinninkin keskeisenä tavoitteena on antaa opiskelijalle ohjaavaa ja kannustavaa palautetta, joka edistää oppimista.

Kurssiarvosana annetaan kurssin päätyttyä. Annettavan arvosanan tulee perustua monipuoliseen näyttöön oppiaineen ja kurssin tavoitteiden saavuttamisesta. Arvosanan antamisen tukena voidaan käyttää opettajan ja opiskelijan välisiä arviointikeskusteluja sekä opiskelijoiden itse- ja vertaisarviointia. Arviointi ei voi kuitenkaan perustua yksistään itse- tai vertaisarviointiin.

Opiskelijalla on oikeus saada tietää arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta häneen (Lukiolaki 629/1998, 17 § 2 mom.).

Diagnosoidut vammat tai niihin rinnastettavat vaikeudet otetaan huomioon kurssisuoritusten arvioinnissa siten, että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja vaihtoehtoisiin tapoihin osoittaa osaamisensa. Kyseiset vaikeudet voidaan ottaa huomioon määrättäessä opiskelijan kurssiarvosanaa. Sovitut tukitoimet ja tuki eri oppiaineissa kirjataan osaksi opiskelijan henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa (vrt. luku 4.3.2.).

6.2.1 Numeroarvosanat ja suoritusmerkinnät

Pakollisten ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen valtakunnallisten syventävien kurssien arvosanat annetaan numeroin lukuun ottamatta opinto-ohjauksen kursseja ja teemaopintojen kursseja, joista annetaan suoritusmerkintä (S = suoritettu, H = hylätty).

Valtakunnalliset soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä (S = suoritettu, H = hylätty). Valtakunnallisia soveltavia kursseja ovat lukiodiplomit ja taiteiden väliset kurssit.

Paikallisesta syventävästä tai soveltavasta kurssista voidaan antaa arvosanaksi numeroarvosana tai suoritusmerkintä (S = suoritettu, H = hylätty). Paikallisten kurssien arviointitapa käy ilmi opetussuunnitelman ainekohtaisista luvuista.

Kirjallisesti annettu sanallinen arviointi ja suullisesti arviointikeskustelussa annettu palaute voivat täydentää ja täsmentää arvosanaa.

Numeroarvosanat 4–10 ja suoritusmerkinnät S ja H lasketaan kurssisuorituksiin.

Kesken olevan kurssisuorituksen merkintätapa ja täydentämiskäytännöt:

Kesken olevista kurssisuorituksista käytetään arvioinnissa merkintää K.

Kesken oleva kurssisuoritus on täydennettävä seuraavan jakson loppuun mennessä. Määräajassa tapahtuneen täydentämisen jälkeen opiskelija saa kurssisuorituksesta numeroarvosanan tai suoritusmerkinnän.

Jos opiskelija ei määräajassa täydennä kesken olevaa kurssisuoritustaan, kurssisuoritus keskeytyy ja kurssi on opiskeltava uudelleen. Keskeytyneestä kurssista käytetään merkintää X.

Kurssi voidaan todeta keskeytyneeksi myös runsaiden poissaolojen johdosta tai kun opiskelija ei aloita lainkaan valitsemansa kurssin opiskelua.

Merkintöjä K ja X ei lasketa kurssisuorituksiin.

6.2.2 Itsenäisesti suoritettu kurssi

Kurssin suorittaminen itsenäisesti opetukseen osallistumatta on kuvattu opetussuunnitelman luvussa 3.2.4.

Itsenäisesti opiskellusta kurssista edellytetään aina hyväksytty arvosana. Hylättyä itsenäisesti suoritettua kurssia ei lasketa mukaan oppiaineen oppimäärään.

6.2.3. Suullisen kielitaidon kurssien arviointi

Toisen kotimaisen kielen A-oppimäärän syventävän kurssin 8, B1-oppimäärän syventävän kurssin 6 ja englannin kielen A-oppimäärän syventävän kurssin 8 arviointi perustuu Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta saatuun

arvosanaan ja muihin kurssin aikaisiin näyttöihin. Kurssin arvioinnin edellytykset täyttyvät, kun opiskelija on antanut kurssin suorittamiseksi sovitut näytöt ja suorittanut kurssiin kuuluvan suullisen kielitaidon kokeen.

6.2.4 Opintoissa edistyminen

Tiedottaminen opintojen edistymisestä

Lapuan lukio tiedottaa opintojen edistymisestä Wilman avulla. Kurssiarvosanat näkyvät sekä opiskelijalle että hänen huoltajalleen Wilmassa kurssiarviointien valmistuttua. Lisäksi opintojen edistymisestä tiedotetaan kahdesti lukuvuodessa tulostettavilla jaksotodistuksilla. Jotta voidaan varmistaa, että huoltajat saavat tiedon opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä, lukio edellyttää huoltajan allekirjoitusta tai vastaavaa sähköistä kuittausta tiedotteisiin sellaisilta opiskelijoilta, jotka eivät vielä ole täysi-ikäisiä. Täysi-ikäisen opiskelijan opintojen edistymisestä koulu antaa tietoja huoltajille vain opiskelijan suostumuksella.

Opintojen edistymisen seuraaminen

Opiskelijan opintojen etenemistä tulee seurata. Lapuan lukion ohjaussuunnitelman mukaan ryhmänohjaaja seuraa ohjausryhmänsä opintomenestystä ja kurssikertymää. Opinto-ohjaaja seuraa kaikkien ohjattaviensa opintojen etenemistä.

Etenemiseste

Opiskelijalle muodostuu etenemiseste, jos hänellä on hylätty arvosana (=4) kahdesta perättäisestä saman oppiaineen pakollisesta tai valtakunnallisesta syventävästä kurssista. Etenemiseste poistuu, kun opiskelija suorittaa hyväksytysti ainakin toisen näistä kursseista.

Etenemisesteen aikana opiskelija voi jatkaa oppiaineen opiskelua seuraavalle kurssille, mutta kyseisestä kurssista opiskelija voi saada kurssisuorituksen vasta kun etenemiseste on poistunut.

Etenemisesteen määrittelyllä ei voida tiukentaa opetussuunnitelman perusteissa määrättyä oppiaineen oppimäärän suoritusvaatimusta.

Hylätyn kurssiarvosanan korottaminen

Opiskelija voi yrittää korottaa hylättyä kurssiarvosanaa kaksi kertaa lukuvuoden aikana.

Arvosanan korotusta voi yrittää uusimalla kurssikoe tai opiskelemalla kurssi uudelleen.

Kurssikokeen voi uusia yhden kerran kurssin opiskelua välittömästi seuraavassa uusintakoetilaisuudessa. Jos arvosana ei korotu, opiskelijan on osallistuttava aineenopettajan tai erityisopettajan antamaan tukiopetukseen ennen kuin hän voi yrittää kokeen tekemistä toisen kerran. Jos toisenkaan uusintakokeen perusteella ei voida antaa hyväksytyä arvosanaa, opiskelijan on opiskeltava kurssi uudelleen.

Jos opiskelija jättää saapumatta uusintakoetilaisuuteen, poissaolosta on aina annettava luotettava selvitys, esim. huoltajan Wilmassa antama poissaoloselvitys ja/tai terveydenhoitajan/lääkärintodistus. Muutoin opiskelijan katsotaan käyttäneen uusintakoekertansa.

Erityisen painavasta syystä opiskelija voi yrittää korottaa hylättyä arvosanaa myös muulla, aineenopettajan ja rehtorin kanssa sovittavalla tavalla.

Hyväksytyt kurssiarvosanan korottaminen

Opiskelija voi yrittää korottaa hyväksytyä kurssiarvosanaa yhden kerran. Tämä voi tapahtua joko osallistumalla uudelleen kurssin opetukseen, suorittamalla kurssi itsenäisesti tai osallistumalla pelkästään uusintakuulusteluun. Hyväksytyt kurssin uusimisesta ja uusimistavasta on aina neuvoteltava opettajan kanssa. Lopulliseksi kurssiarvosanaksi tulee suorituksista parempi.

Jos opiskelija jättää saapumatta uusintakoetilaisuuteen, poissaolosta on aina annettava luotettava selvitys, esim. huoltajan Wilmassa antama poissaoloselvitys ja/tai terveydenhoitajan/lääkärintodistus. Muutoin opiskelijan katsotaan käyttäneen uusintakoekertansa.

6.2.5 Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksi lukeminen

Opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä vastaavat aikaisemmin suorittamansa opinnot tai muutoin hankittu osaaminen arvioiduksi ja tunnustetuksi. Päätöksen opintojen hyväksi lukemisesta tekee rehtori. Tarvittaessa osaaminen on osoitettava koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esim. kirjallisella/suullisella kuulustelulla tai muulla lisänäytöllä. Osaamisen arvioinnissa menetellään kuten opetussuunnitelman perusteissa ja opetussuunnitelmassa kurssien ja

oppimäärän arvioinnista määrätään. Opiskelija hakee kirjallisesti muualla suorittamiensa opintojen tai muutoin hankkimansa osaamisen tunnustamista. Opiskelijan tulee esittää luotettava selvitys opinnoistaan tai osaamisestaan.

6.3 Oppiaineen oppimäärän arviointi

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan.

6.4 Lukion oppimäärän suoritus

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan.

6.5 Todistukset ja niihin merkittävät tiedot

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan.